

مندرجہ سنئ :

ابن عرب شاه. ۹ ہجری عصر
ہجری دہ ترکستان، دشت
نیچاق، اورال وایدل بوی
لری، قریم و روم ایللی
طرفلرکده سیاحت قیللمش
مشهور اسلام علماسندن.

حاجی سیاح. یگی ایران
شاهینگ معلم و مریسی.
رسمی ایله برابر ترجمه حالی.

توحید و علم. (۴)

«امام و مدرس سرور الدین»

تاریخ ادیان در سلسری.

«موسی بیگین»

مونچه ویونمق اهمیتتی.

«محبوب جبال آنچورینا»

چواشلیر. XII

«ظریف البشیری.»

سعادتمز نه ایله در؟

«عمر القراشی»

علم احوال روح.

«موسی بیگین»

دین صاقلالو و آشما

لیاقت. ا «هادی»

«محمد علیه السلام»

رساله سیمینی انتقاد.

«محمد صابر الحسنی»

آزالر مکتبئی. «ع. بطال»

مراسله و مخابره: مکة مکرمه،

آلبا آتا، قراسنوا و قیوسکیدن

تقریض: حساب مجموعہ سنئ.

عقاید اسلامیہ. النبیحة

البهیة. ادیب اول روح حقتک

فلسفہ جدیدہ و اسلامیت

متنوعه: فرانسیہ ده غرتہ و

ژورناللر، یرکرسنئ، تیشوب

چیخو. لوندونده مسجد.

چاخوتقه غه قارشو صوغش.

لطائف.

فینلانیدیہ خاطراتی.

م- یارق.

برتاتاریاشنی اغزندن.

تیل یاریشی ایچون کوندر.

لمش مقاله. (....)

شور

ایکنچی ییل

عدد ۲۲ * سنه ۱۹۰۹

۱۹۰۹

22

اورنبرغده اون بیس کوندره بر حقیقان اربی
فنی و سیاسی مجموعہ در

اثر رضا الدين بن فخرالدين

دين مبین اسلامنگ ظهورندن، رسول اکرم افندمز
حضرتلرینک نسب شریفلرندن، وفات اولدیغی کونینده
قدر اولان بیوک حادثه و ماجرالردن باحث اولان بو
رساله، «وقت» مطبعه سنده باصلوب تمام اولدی. اڭ
معتبر اصللردن آلتوب ترتیب ایدلدیکی جهنله مکتب
شاگردلری ایچون استفاده ایدرگه لایق بر اثردر.
(بهاسی ۲۰ تین. پوچته ایله ۲۴ تین.)

محکم
الکتاب

یگی آچلمش «وقت» مطبعه سنده

هر تورلی کتابلر، خط و اسچوط بلانقهلری، کانویرتلار،
طوی و ضیافت ایچون زاپیسکلر، تبریک هم ویزیت
کارتچکلری نفیس و گوزل روش ده بیک ارزان حق ایله
اشله نه در. و چیتدن صورتوچیلرغه تیز وقتنده اشله نوب
یبارله در: آدرس:

Типографія газеты „ВАКТЪ“ въ г. Оренбургъ.

«وقت» اداره خانه سینک اوز مطبعه سنده نفیس روشده اعلا کاغذگه
باصلوب چققان توبانده گی اثرلر ساتلمقده در:

«جغرافیای عمرانى» - (درس کتابی) ف. کریموف. ن. آغویلی
تالیفی. بهاسی ۳۰ تین؛ پوچته ایله ۳۶ تین.

«تاریخ اسلام» - (درس کتابی) مکتب سلطانی مآذونلرندن عثمان
جلیللر اثری. بهاسی ۱۸ تین؛ پوچته ایله ۲۲ تین.

«ترویسیکی علماسی» - اصول جدیدک اصول قدیمه نزاعسنی آیرو ایچون، اصول صوتیه
و جدیدک شرعا درستلکنه و عقلا موافق لغنه دائر مشهور استاذ محترم شیخ زین الله
النقشبندی حضرتلری طرفندن تالیفی ایدلمش عزیز بر رساله در. اصول جدیده
نزاعسی ایله بوشقه عیراوتکارماس ایچون بونک آلتوب مطالعه ایدیلوی لازمه.
برزچی طبعسی ساتلوب بتو سمبلی «وقت» مطبعه سی طرفندن ایکنجی مرتبه باصلدی.
همت ایهلرینک بونی یوزلب آلوب مناسب یزیرگه تقدیم ایتولری معقولدر.

دانهسی ۵ تین یوزلب ۳ سوم. «Вактъ» Типографія Оренбургъ.

نویابر ۱۵ ۱۹۰۹

۱۵ ذوالقعدة ۱۳۳۷

سورادس و الوغ حادس

ابن عربشاه

اوغلی ۸۱۳ تاریخنده «استرخان» شهرنده دنیاغه کلدی. بوندن ایسه قریم ولایتنه واروب، «مؤنس العشاق» اسملی اثر صاحبی اولان عبدالمجید افندی درس لرینه حاضر اولدی. سوگره قاره دگزنی کچوب «ادرنه» شهرینه چیقدی و سلطان محمد بن عثمان طرفندن، اوغلی مراد اوغور ایچون دیه کتابلر ترجمه ایتمک خدمتینه نصب اولندی. سلطان محمد اسمندن چیت پادشاهلره یارلامقده اولان عربی، فارسی، ترکی مکتوبلر بونک انشاسی ایله ترتیب اولنور ایدی. بونده ایسه اون ییل مقداری عمر کچرمشدر.

ادرنه دن کیدوب ۸۲۵ تاریخنده «حلب» شهرینه و آندن «دمشق» غه قایتوب بر قدر وقتلر طور دیفی مرویدر.

فاضل، ادیب، گوزل خلقلی، خوش صحبتلی اولوب فصیح صورتده نثر و نظم انشاسی قیلور، بداهت اوزرنده مقبول شعرلر سوبلر ایدی. بتون عمرینی ادب و علم یولینه صرف ایتدیکی سببلی کوب علملرده متخصص اولدی، فقه خصوصاً ادبیات عربیه ده ید طولی صاحبی اولوب،

بزم اوشبو مملکتتمزه کلوب اوزون وقتلر طورمش مشهور عالملردن بری ابن عربشاهدر. بونک اسمی احمد بن محمد بن عبدالله ابن ابراهیم اولوب لقبی شهاب الدین و کنیه سی ده ابو محمددر. ۷۹۱-۱۳۸۸ تاریخنده «دمشق» شهرنده دنیاغه کلدی.

۸۰۳ حدودنده شام ولایتینی تيمرلنک ضبط ایتدیکنده عائلسی، قوم و قبیلہ سی ایله برابر ابن عربشاهنی اسیر صفتی ایله «سمرقند» شهرینه یباردی. «سمرقند» ده ترکی و فارسی لسانلرینی اوگره نوب مهارت تحصیل ایتدی و شول اطرافده کوب سیاحتلر قیلدی. سوگره بزم اورال و ایدل بویلرنده یوروب دشت قچاق حکومتینک تختگا- هی اولان «سرای» شهرینه واردی و مشهور عالملردن اولان حافظ الدین محمد بن ناصر الدین محمد البزازی حضورنده دورت سنه قدر علم تحصیل ایتدی. بوندن سوک «استرخان» شهرینه واروب بر قدر عمر کچردی. عبدالوهاب اسمنه

پادشاهلری ریاستده ماهر، بایلری و تاجرلری عقللی و قارلی اولوب، حیل و مکرلردن صافلر، هیچ کیمده قورقو اولمقسزین ایستدیکلری بیلرنگ یوررلر، شهرلری آز، صحرا یوللری اوزون، تختگاهلری بیوک عالمر ایله طولوغ اولان «سرای» شهریدر.

(۴) «سرای» شهری بیوکلیگی و ایچنک اولان خلقینک کوبلیگی ایله مشهور شهرلردن اولوب «اتل» ییلغه سندن آیرلوب کرمش بر تارمق اوستنه بنا ایدلمشدر. «اتل» ایسه روس مملکتندن کلوب «قزوبین» [فاسپی] دگزینه قویار [غلط اولارق اصل. نسخهده تکرار مرتبه «بجر قلم» دیه باصلمشدر] و آدم غرق اولوب اولمکن باشقه فائدهسی یوقدر. [ابن عربشاه بو کون کلوب کورسه اتل ییلغهسی کتورمش فائدهلره حیران قالور ایدی].

ابن عربشاهنک غایت اهمیتلی اولمقی لازم کن «السیر فی دولة الترك والتتر» اسمنده بر تالیفلی اولدیغی مروی ایسهده مطبوع اثرلر فهرستلرنده اسمی کورلمادی. مطبوع اولنمادیغی ظن ایدلنور. طبیعی بو اثرنی مستشرقلر ایزلا-مشلر و ایزلمکن لردر، فقط تابهق نصیب اولمامشدر. ابن عربشاهنک معنالی و غایت اثرلی شعرلری پک کوبدر (۱). صوگ عمرنده مصر مملکتنه واروب بر قدر طوردی و بو وقت هر عالم باشنه کلمکنده اولان عوام فتنهسی بونک باشینهده کلدی. حقنده کوب افترا و بهتانلر ایتدیلر، بو سببلی چوق مشقت تارتدی. اهلندن، قوم و قبیله سندن،

نادر تالیفلر وجوده کتوردی. مع ما فیه بوذاتنک شهرتی تاریخ علمی ایله اولمشدر.

«عجائب المقدور فی نوادر تیمور» نام اثری تیمرلنک حقنده کوب خبرلرنی مشتمل اولدیغندن باشقه، دشت قپچاق حکومتلری، سرای و خصوصاً ایدکی میرزا خصوصنده نادر معلومات مندر جدر. بو اثرنی الک ایلک فرنگ عالمرندن غولیوس ۴۴۸ بیتده ۱۶۳۶ده «لیدن» شهرنده طبع ایتدرمشیدی. صوگره ۱۸۱۲ده و ۱۸۱۸ده «قالقوتا» ده و آندن صوگ ۱۲۸۵ و ۱۳۰۵ تا ریخلرنده فاهرده باصلدی. اوشبو کتابدن بعض بر جملهلری ترجمه ایدلنرک بو یرده یارلندهدر: (۱) جنگیز خان قبیلهسی، ترک قومینک قریش قبیلهسی قیلندن اولوب سلطانلق و خا-نلق اوشبو قبیلهگه مخصوصدر. بو وظیفهنی هیچ کیم بونلردن آلورغه جسارت ایتماز. اگرده بونی آلمق باشقلر ایچون مهن اولسه ایدی بتون دنیانی تترتمش اولان تیمرانک آلمش اولور ایدی.

(۲) دشت مملکتی، «قپچاق» و «دشت برکه» اسملری ایله معروفدر. برکه خان، بو مملکتده الک ایلک اسلام قبول ایلامش خان اولوب، اهالی بوکا قدر و ثنلر، صنملره عبادت ایدرلر ایدی صنملره عبادت ایدوچیلر بو کونده هم واردر [ابن عربشاهنک بو قوملردن مرادی اوشبو وقتده ساراتوف و استرخان غوبیرنلرنده معیشت ایدوچی قالمقرنک بابالری اولسه کرک].

(۳) «دشت برکه» تانار خلقلری ایله طو-لوغ، مال طوارلر حسابسز، هواسی گوزل، صولری صاف، مملکت فروان و امینچیلک، عسکرلر کوبدر. ترکر غایت لطیف سویلاشلر، یوزلری گوزل، زیراک بر قوم اولوب ایرلری نورلی آی اولدیغنده خاتونلری قویاش کبیدر.

(۱) «فغش ما شئت فی الدنيا وادرك : بها ما

شئت من صیت و صوت». «فحبل العیش موصول بقطع: وخیط العبر معقود بموت» دیدیکی شعری بو جمله دندر. ایکنچی بر شعرنده: «کیندر کولها کث، صاف صو ایله قاره ایکمکث اولسه دنیا ده باشقه نه کرک؟ اولمگه محکوم اولانلر ایچون بونلرده کوبدر» دییور.

تحصیل ایتکان. حاضرندہ بوذات شرق تللری نڈ
بارسنی دە و یاوروپا تللری نڈ بر نیچہ سینى
مکمل صورتدہ بتون ادبیات لری ایله بلہ در .
میرزا محمد علی افندی یالکیز یاوروپادہ
غنه توگل، آزیادہ، آمریقادہ و آوستریالیادہ دە
کوب یورگان. جهاننڈ بیک زور و مشهور آدملری
ایله کورشکان، طانشقان و خبرلشکان. مثلاً: روسیہ
ایمپراطورلری ۲ نچی و ۳ نچی آلکساندرلر ایله
کورشکان. اسویچ قرالی اوسقار ایله خطلشکان.
کناز بسبارق، غاریبالدی، رەنان و مستشرق
پروفیسور وامبری هم مسکاودہ، مشهور
پروفیسور آقادیمیق فیدور قورش ایله یقین
مناسبتلدہ بولونغان. بو محترم ذات دنیانڈ

یگی ایران شاهى نڭ معلم و مریسی
حاجى میرزا محمد علی سیاح .

تورلی یرلرنده ۱۸ یل سیاحت ایدوب، علوم
و معارف تحصیل ایتکاندن صوڭ ابرانغه قایتقان.
بونک قایتووی برلن در حال ایران ترقیپورلر نڈ
آلغی صفندہ بولنوب مرحوم ناصر الدین شاهنڈ
اداره سنی، احوال و حرکاتنی انتقاد ایتارگه
باشلاغان. شاه تیره سنده یوروچی مقر بین بوڭا
آچولانوب و کیله چکده بوندی آدمنڈ اوزلری
ایچون بیوک بر تهلکه اولاچغنی بیلوب، اختلاچی

و طنندن غریب اولدیغی حالده ۶۳ یاشند، ۸۵۴-
۱۴۵۵ دە رجب آینده وفات ایتدی. قبری
مصرده در (۱).

حاجى سیاح

(ایران شاهى نڭ یگی مریسی)

حاضرگی ایران شاهى احمد اسمنده ۱۴
یاشلک بر بالادر. آتاسی محمد علی شاه وقتندہ
مونی اسمیرنوف اسملی بر روس معلمی تعلیم
و تربیه ایتہ ایدی. ایران مجاهدلری طهرانی
ضبط ایله محمد علی نی تختدن توشوروب، آنڭ
اورننه اوشبو اوغلینی قویغاچ آنڭ معلمی دە
آلشدردیلر. روس معلمی یرینه اوزلرندن
حاجى میرزا محمد علی سیاح اسملی بر ذاتنی یگی
شاه غه معلم و مربی تعیین ایتدیلر .
بوذاتنڭ ترجمه حالی شایان دقت اولدیغندن
مختصر صورتده توبانده درج ایتدک هم
رسمنی ده قویدق .

حاضرندہ ۷۲ یاشلرنده اولان بو آدم فقیر
بر ملانڭ اوغلیدر . یکرمی یاشلرنده وقتده،
آتاسندن قاچوب « انسانغه کمالات معنویه بیره
طورغان علوم و معارف تحصیل ایتار ایچون »
چیاو یاوروپاغه کیلگان. کسه سنده بر تین
آچه سی بولمغان و یاوروپا تللرندن هیچ برسنی
بلمه گان. فقط قلبنده جسارتی، علوم و معارفکه
محبتی بولغان. شول روشده یاوروپاغه باروب
تورلی تللر اوگره نورگه و معارف جدیده تحصیل
ایتارگه باشلاغان .

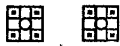
یاوروپانڭ تورلی مملکتلرنک بولنوب شوزنه
اون سکز یل اوتکارگان و بیک کوب نرسه لر

(۲) آثارده سهواولارق « قبری دمشق شهرندہ »

دیولهدر .

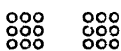
و شهرت سویمی طورغان بر کشی درکه حتی اوزینک یازغان سیاحتنامه سنی ده اوزی ایسان وقتده نشر ایتارگه راضی بولمی، وفاتندن سوک غنه طبع و نشر ایتارگه رخصت بیره در .

کوب سیاحتی و حج گه باروب قایتوی ایچون بو کشیگه ایرانده «حاجی سیاح» دیب یوروتهلر . مونه یاوروپا تربیه سی کورگان، یگی فنلر اوقوب ذهن و فکرلری آچلغان (فقط اسکیار فکرنچه قارالغان) ایران حریتپورلارینک طلبی بویونچه یگی شاه روس معلمی اسپرنوف تربیه سندن آلنوب اوشبو مبارک ذاتنک تعلیم و تربیه سینه بیرلدی . اوشبونک کبی کمالات و فضائل ایه سی بر مسلماننی آباغینه بگاو، موبینه زنجیرکیدروب تورمه گه یابدیرغان و اوزینک بالاسنی وکیل چکده میلیونلرچه مسلمانلرغه شاه بولاچق ولی عهدینی دین اسلامدن و تربیه اسلامیه دن بی خبر بر اجنبی گه طابشرغان محمد علی شاهنک کم اولدیغنی و کوبهو حمیتی بارلانی اوقوچیلر اوزلری تقدیر ایتسون لر !

اوشبو عربی بیتلرنی شعر اوله رق ترکیچه گه ترجمه ایدلمکنی «شورا» اوقو-چیلردن بری التماس ایدهدر:

الا موت یباع فاشتریه
فهذا العیش ما لاخیر فیه
الاموت لذید الطعم یاتی
یخلصنی من العیش الکریه
اذا ابصرت قبراً من بعید
وددت لو اننی فیما یلیه
الارحم المهین نفس حر
تصدق بالوفاة علی اخیه

دیه بونی تیزگنه تورمه گه یابدیرغانلر . تورمه ده یاتقرلغان وقتنده موبینه کیدرلنگان زنجیرلر رسمنده کورینوب طورادر .

فقط حمیت ، الماس شیکلی هیچ نرسه ایله ایزلمی طورغان ، متانتلی بر جوهر اولدیغندن، بوکا مالک بولغان کشی لرنی هیچ نرسه قورقوته آلمیدر . محمد علی میرزانیده تورمه ، موبینه کیدرلنگان زنجیر ، آباغنده غی بگاو ، جبرله و حتی اولوم برلن تهدید ایتولر هیچ برسی قورقوته اغان و هیچ برسی آنی اوزینک مقدس طانیدیغی مسلگندن آیره اغان . اول همیشه اوزینک بلگانن سویله گان ، ترقی و حریت حرکتلرینک باشنده بولونغان .

یاش ایراننک حریت یولنده قورقه قورقه باصقان برنچی آدیملری اوشبو محمد علی میرزا آرقه سنده ، آکا طایانوب وجودکه کیه اشدر . ترقی و حریت یولنده نیندیگنه بر مشاوره ، نیندیگنه بر جمعیت و حرکت بولماسون ، محمد علی میرزا هر قایوسینک ایچنده ، هر برینک باشنده بولونغان ، اوزینک عقلی نصیحتلری ، طادلی سوزلری ایله باشقه لرغه روح بیرگان و یول کورستان . فقط هیچ بر وقت و هیچ بر یرده اوزی اسم آلورغه ، اوزن کورسانوب مافطانورغه راضی بولماغان . مال ، منصب ، شهرت سوویو شیکلی صفتلردن بو کشی بتونلای پاک بولغان . شول سببلی کرک اسکی و کرک یگی فکر ایرانیلرنک بارسیده بونی یارانالر . بارسیده بونک فضائل اخلاقیه سنی ، کمالات علمیه سینی تقدیر و تحسین ایتهلر . بونک قدر و حرمتی شول قدر بیوک و شول قدر عهومی ایدیکه ، حتی اولگی محمد علی شاه ملت مجلسینی طوبقه طوندروب بتون ریاقسیونیرلر فوتورغان وقتده ده هیچ کم بوکارغه تیارگه جسارت ایتهدی . بو شول قدر متواضع

مقاله لر :

توحید و علم

۴

کائناتنڭ شعبه لری

حق تعالی نڭ افعالی و آیاتی اولان کائناتنڭ نهایتی اولنما یوب باشلیچه ایکی شعبه گه آیرلور بری: شعبه حکمیة و دیگرى شعبه ایمانیة در. «حکمیة» اولان شعبه سى بزم وجود مادیه مزى احاطه قیلان فضا ده گى نهایتسز اولان اجرامدن عبارتدر. آنلرنڭ بزلرده اڭ یاقین بولغانی یر کره سى اولوب صوکره قهر و سیاره لر ایله شمس و اجرام ثابتنه عالمریدر، آنلر کرک شمس و کرک سیارلر و پیکر اولسونلر جمله سى کائناتنڭ شعبه حکمیة سندندر. انسان بو عالمر نڭ زبده سى و خلاصه سى اولمغله شرف نفس و جوهر عقل ایله جمله یه فائق و اول عالمرده اولان حکمت ربانیه یی آکلامق غه مستعد اولمشدر.

کائناتنڭ «ایمانی» بولغان شعبه سى بزی محیط اولان مذکور عالمرنڭ جمله سینڭ ماورا- سنده اولان «ما بعد طبیعت» ویا که ملکوت و آخرت عالمریدر که شریعت لساننچه سمعیات تعبیر اولنور. بونلر عرش و لوح، قلم و جنان، نیران و فلانلر کبی عوالم غیبیه دندر. لسان شرعنڭ ملائکه و ملاء الاعلی العالماری، انسانلرنڭ احوال اخرویه و قیامت موطنلری بو جهل دندر. انسان عقلی ایله حقایق موجوداتی ادراک قیلمغله فقط اولمش ایسه ده عقلینڭ قوتی محدود اولوب عوالم طبیعیه نڭ طشره سینه چیقا آلماز. بناء علیه اول عالمر انساننڭ عقلی و فکری ایله بلنمای بلکه وحی الہی اوزرینه منحصر

اولمشدر. باشقه انسانلرنڭ آنلری بلمکری انبیاءدن نقل و سمع ایله (۱) گنه اولدیغندن بزلر اول عالمره شعبه «ایمانیه» دیدک. قرآن عظیم کائناتنڭ بو ایکی شعبه سینڭ هر برینی ذکر قیلور بولسه ده ایکنچی شعبه سینه فقط ایمان ایله بیوروب برنجی شعبه سنه نظر و فکر ایله بیورمقده در. بزلر کائناتنڭ شعبه حکمیة سینڭ اسرارینی تفتیش و تفحص قیلوق ایله مأمور بولسه قده مافوق طبیعت و آخرت عالمرینڭ کیفیتلرینی و سرلرینی تفتیش قیلوق عقل بشرنڭ مافوقنده اولدیغندن یالکیز آنلره ایمان کتورمک ایله گنه مأمور لرمز.

انسانلر اصل فطرتلرنجه علم و ایمان ایله مفظور اولدیقلرندن ایسکی دورلردن باشلاب بو دوره قدر کائناتنڭ بو ایکی درلو شعبه سنه بحث قیلوب کلمکده لردر. شول قدر واردر که: ایسکی زمانلرنڭ انسانلری و حکماسی آخرت و ما بعد طبیعت عالمنده بحث قیلوب طبیعت عالمنی اهمال قیلورلر ایدی ایسکی دینلرنڭ ده مسلکلى اکثریا بوندن عبارت ایدی.

اما شمیدیکى دورده اولان آوروپا فلا- سفه سینڭ مسلکلى بونڭ عکسى اوله رق اونلر انسانلره اڭ یاقین اولان عوالم طبیعیه دن باشلاب علوم ایشکلرینی فتح قیلمشلردر. کائنات نڭ جلی اولان حکمتلرینی تفحص و بتدریج ترقی قیلوب خفی اولان حکمتلرینه وصول قیلوق املی ایله علم گه یول سالمشدر. حالبوکه آوروپا حکماسینڭ بو طریقلى قرآن

(۱) فقط اوزینڭ اهلی اولانلر: براهین فلسفیه ویا که کشف طریقى ایله آڭلار بولسه لر عجب دگلدر.

اولان فوت، حكمت ربانيه لرى آكلارلىق اولما-
مشدر. نوع بشر كائنات جلييه نك ايچنده بو -
لنديغى حالده شرافت، قواى عقليه و ذكاسيله اعلى
طبقه ده اولنوب حقايق اشيايى عارف اولمشدر.
كائناتنك ايچنده اولان هر بر نوع مخلوقنك
كنديلرينه مخصوص برر تورلو و ظايف طبيعیه-
لرى اولديغى كى نوع انساننك دخی و ظايف
طبيعیه سى ده اوشبو ذكا و معرفتدن عبارتدر.

انسان كنديسينك و ظايف طبيعیه سنى
و حكمت ربانيه سنى اظهار قيلمق ايچون اول
حاله ماهيتنى يعنى نه اولديغى بلوب شرافتنى
اظهار قيلمق و صوگره حقايق كائناتى ادراك قىلوب
ربسنى عارف اولمق ايله مفطور اولمشدر.
اگرده بو كى امانات ربانيه سنى محافظه قىلور
اولسه، حقيقى انسان اولور و اگرده بونى ضايع
قىلور ايسه وحشت عالمنده قالور.

انساننك كائنات ايچنده اولان منزلينى،
درجه و وظيفه سىنى تعليم ايدوچى بر معلم و مرى
ضرور ايدى. زير تريبه و تعليم دن باشقه هيچ
برانسان حقيقى بوله آلماز. گرچه انساننك عقل جوهرى
بار ايسه ده اول دخی تريبه و تجليه گه محتاجدر.
تاريخ ايله ثابتدر كه: حضرت صفى الله آدم
ع. م. دن باشلاب بو زمانغه قدر عالم انساننك
نه قدر مدنيت سلسله سى كلمش ايسه جمله سى
تعليم و تريبه ايله اولمشدر. نه قدر وحشت
سلسله سى اولنور ايسه جمله سى دخی آنلرده
معلملر بولنماديغندن اولمشدر.

عصر مزده لاپونلر، اسكوسلر، آينوسلر
وفلانلر هم آفريقاننك ايچلرنده بحر محيط اطه-
لرنده ياشايان وحشى انسانلر ايچلرنده معلم
و مرىلر اولنماديغى سببلى ايسكى زمانلردن بىرو
تسلسل قىلغان وحشت عالمنان كلورلر.
اگرده ايسكى زمانلردن بو زمانلرغه قدر

عظيم طريقيه قايتمق لرندن باشقه برشى دگلدر.
چونكه قرآن عظيم طريقى ده مخلوقات خفيه نك
احوالينى تفتيش قيلمى يالنگز ايمان كتورمكله
فناعت ايدوب، مخلوقات جلييه اولان عالم طبيعتنك
احوالينى علم ايله بيورر.

۵

كائنات و انسان

كائنات كرك جلى و ظاهر اولسون، كرك
خفى و باطن اولسون جمله سى بر الله تعالى نك
افعالى و آياتى اولوب انتظام شموليه سيله حكمت
و اسرارى مشتمل اولمشدر. بونك جمله سندن
كره ارض و بونى احاطه ايدن هواى نسيمى
و صولر نهايتسز حكمت و عجائبي مشتمل اولديغى
حاله بوزلر، بلكه بيكلر ايله عصرلردن بىرو
بر اوزون عمر ايله ياشاب كلكه در. ارضمنك
كنديسى دخی معادن، نباتات و حيوانات، كى
نهايتسز مخلوقاتى حاوى اولديغى حالده عصرلردن
بىرو نيچه درلو تبدلات و انقلابات ايله دورلر
سورب كلكه در. هر دورنك: معادن، نباتاتى،
حيواناتى، درلوچه نشاتلرده و طبيعتلرده اولوب
نهايتسز حكمت ربانيه يى حاوى اولمشلردر.
خاصل بو نهايتسز اولان عرصه كائنات و اعمال
طبيعت عبث و باطل خلق اولنمايوب بلكه حكمت
ربانيه نك مخزنيدر.

بو كائناتنك ايچنده اولنهرق بو كى حكمتلرنى
آكلاب و بو كى كهات ربانيه و كتاب الهيه نى
مطالعه قىلوب آنلرنك حقايق و اسرارينه دو -
شورداي بر مخلوق ضرور ايدى كه: آنكده
شرافتنه نوع بشر، مظهر اولمشدر. چونكه
ارضيات جمله سندن اولان جمادات و نباتات هم
حيوانات عالملرى هر قايولرى حدسز حكمت
ربانيه گه مظهر اولمش ايسه لرده كنديلرنده مكتوم

فاضل محترم موسی افندی جارالله جنابلری اوز اوستننه آلوب، پروگرامه موافق اوقوتورغه کرشدی.

درسلرنی مطبوعات واسطه سیله اوقومق عادتق بو کونده شایع اولدیغندن باشقه مدرسه شاگردلری هم استفاده ایتسونلر و اوقوسونلر ایچون محترم موسی افندیڭ درسلی بر قدر تفصیل ایله «شورا» صحیفه لرنده ترتیب ایدلنوب وارلاچقدر. امیدمزدرکه تحصیل اوستونده اولان شاگردلر و فرصتلری اولان معلملر، اوشبو درسلرنی تعقیب ایدرلر و اوز اوزلرندن درس آلمق (مطالعه) اصولی ایله استفاده ایلرلر. «شورا»

تاریخ ادیان

(محترم موسی افندی درسی)

دین نه ایش بیانندن قبل، تاریخ ادیان حقنده بر ایکی سوز سویلمک البته مهمدر. انسانڭ احوال اقتصادیه سندن، سیاسیة سندن، ترقیات علمیه سندن تاریخده بحث ایتمک مهم اولور ایسه، دیانت انسانیهڭ تاریخندن بحث ایتمک، شبهه یوق، دها زیاده اهمیتلی اولور. دین انسانڭ روحانیتی طرفنده ترقیاندن عبارتدر؛ حیات انسانیهده اڭ اساسلی اڭ مؤثر روح-روح دیانتدر. بر ملتڭ دینی او ملتڭ طبیعتیدر. انسانڭ حیاتندن مقصدی، حیاتنده سیاسی همهسی او انسانڭ دیننده انعکاس ایدر. بر دین، بر زمانه قیاسله سویلتور ایسه، او دین ملتڭ اوزمانده اولان درجه سنه غایت درست بر میزان اولور. هر بر دین اوز اتباعلرینڭ درجه فکرلرینی آچیق صورتده کوسترر. انسانڭ مقصدلری حاجتلری تلاوتنده دعالرنده تماما ظاهر اولور، قربانلریده عهوی وجدانک

معلم و مربیلر بولماسه ایدی بتون عالم انسان، بویله وحشت حالنده یاشامش اولورلر مدنیت و فلاندن نام ونشان اولنماز، نوع انساندن مقصود الهی اولان حکمت ربانیه همان ظهور ایتماز ایدی.

(امام مدرس سرورالدین بن مفتاحالدین).

تاریخ ادیان درسلی

«حسینیة مدرسهسی» نڭ دینی بر مدرسه اولدیغنی ملاحظه قیلوب ۱۹۰۶ نچی ییل اوشبو مدرسه ایچون پروگرام توز وچیلر «تاریخ ادیان» درسلی کرتمش لر ایدی. دین عالمی نه قدر عالم اولسهده اولسون «تاریخ ادیان» ایله آشنا اولمادیغی صوڭ قویرفسز پاراخود مثالنده، عبث و فائده سز بر آدم اوله چقدر. دین عالملری ایچون اوشبو فن، قوشلر ایچون قانات ضرورلی قدر ضرور اولدیغی سببندن بو کونگی مدنیتی قوملر نڭ دینی مدرسه لرنده برنچی درجهده اهمیت ویرلوب اوقوتولمقدهدر. شوپله که «تاریخ ادیان» ایله آشنا اولمامش آدم، بونلر نظرنده «دین عالمی» سانالماز، اول کیمسه اوزیده اوزینی «دین عالمی» دیه ظن ایدوب یورماز.

معلم اولنمادیغی سببلی، بو کونه قدر «حسینیة» ده اوشبو تاریخ ادیان درسلی اوقولمامش، شاگردلر نڭ عوام نظرنده یامان اسملرینی چیقاررغه سبب اولان طلبلرینڭ بریده اوشبو درس اولمش ایدی (چونکه عوام نظرنده فقه و اصول، نحو و صرفدن باشقه سی جملهسی «فن» در. وهر بر فن آنچق اینژنیر و ماشینیسست اولور ایچونگنه لازمدر). شمدی حمدلر اولسون اوشبو درسنی اوقوتوق خدمتنی

ظاهر اولور. ۲) اسلاميتك حقايتنه علويتنه ايمانز، شوكونده روسياده وار اكثر اماملرك ايماني كبي، «عن جهل» ايمان اولمق دن نجات بولور. ۳) عموما طلبه لرمزك، اكثر يا اماملرمزك ايمانلرينه اعتقادلرينه استيلا ايتمش اضطراب يا هيچان كبي بيوك بربليه دينيه روسيا مسلمان لرينك باشلارندن مرفوع اولور.

تاريخ اديان ده تعاليم اسلامك علويتنه حقيتنه دلالت ايتك جهتي شوكونده ير يوزنه وار اهل اسلامك روحنه هم مزاجنه غايت موافق غايت ملايم هم محبوب بر جهندر. شو جهتي اعتبار ايدر ايسهك، تاريخ اديان دن بحث ايتك اهل اسلام ايچون غايت بيوك اهميتي حائز اولوب، ديني مدرسه لرده تاريخ ادياني على الاجمال ايسهده اوقومق واجب كبي بر شيدر. زيرا تاريخ اديان حيات انسانيه ده مدنيتك اساسندن بحث ايدر بر فن اولوب، تعاليم اسلامك اك صوك درجه علويتنه دلالت هم برهان اولا بيلور يالنگز بر واسطه در.

بوئا كوره بزده شمدي شوراده دينلرك تاريخندن بحث ايدر ز. اودينلر نصل نشأت ايتمش؟ صوكره نصل ترقى ايتمش؟ ترتيبيل بيان قيلور ز. ليكن بز او اسكي دينلردن بحث ايدر ايكن، او دينلري انسانلرك جهلرندن عقلسزلق لارندن كفرلرندن وجوده كلمش شيلردر كبي نظر ايتمه يوب، بلكه دين ده انسان ده طبيعي بر حالتدر؛ مدنيت كبي طبيعي بر صورت ده نشأت ايتمش؛ طبيعي صورت ده بلاسكته ترقى ايدر بر حالتدر نظريله همه اديان دن نام هم خالص بر حريته علمي صورت ده بحث ايدر ز.

حيات انسانيه ده هر بر شي طبيعي صورت ده باشلانوب، طبيعي طرزده بر سلسله ترقيات اوزرنه بلاتوقف ترقى ايدر طورور. انسانك ديني ده

تعملنه مناسب كلور. انسانك ديانتيله مدنيتي بري برينه تبعا تقدم هم ترقى ايتدكلرينه كوره، انسانك درجه دينيه سي درجه مدنیه سنه تماما مطابق اولور. اويله ايسه، تاريخ اديان دن بحث ايتك مدنيت اساسلرندن اصولندن بحث ايتك ديمك اولوب، انسانك هم روحاني هم مادي ترقياتندن بحث ايدن بر تاريخ عومى اولور. بوندن ده زياده مفيد بر علم عالم انسانيت ده تصور اولنه بيلورمى؟

تاريخ اديانك شو جهندن اهميتي علوم و معارفه رغبت ايدن هر بر ملت ايچون البته غايت بيوك در. ليكن بزم اسلاميت ايچون تاريخ اديانك ده بيوك بر اهميت مخصوصه سي وارد. بز اسلاميتك علويتنه كمالنه، ير يوزنه عالم بشريت ده ظاهر اولمش دينلره قياسله اك افضلگنه ايمان ايدر ايسهك، شو ايمانمزه قورى برلاف، برهان سز اساس سز بر دعوى دگل ايسه، او تقديرده بزه اولده كلوب كتمش ياخود شو كونه قدر قالمش دينلرك هر برينه تفصيلاتيله واقف اولمق لازمدر. ديگر دينلرك اعتقادلريني تعليملريني بيلمه مش ايكن «اسلاميت - دينلرك اك افضل» ديمك درست اولورمى؟ بر تقدير سوزمز درست ده اولسون، ليكن بلا مقايسه سويلنه مش سوز ديگر ملتلرك كوزنده بر قيمت عاميه بي حائز اولا بيلورمى؟ بزم شريعت اسلاميه غائب علمينده حكم ايتمكدن حاكملري منع ايتمشدر. اويله ايسه، اولده كلوب كتمش دينلرك تفصيلي بزه معلوم دگل ايكن، اودينلرك نقصاني ياخود بطلانيله نصل حكم ايدنه بيلور ز؟ اسلاميت اودينلردن افضلدر ديمك ايچون، شبهه يوق، اودينلرك بزه معلوميتي لازمدر.

تاريخ اديانندن بحث ايتك بزه اوچ فائده و برر: ۱) اولا اسلاميتك علويتي بزه كون كبي

دیمشکر. جاحظ، عنبری، محاسبی کبی بیوک
امامی، هم ده صوفیه لریک بیوک اماملری «اصول
دینده اجتهاد ایدن انسان البته مصیدر» دیمشکر.
صوفیه لریک الگ بیوک لری دائماً تکرار قیلنور
بر تسبیح کبی

فکلهم فی رحمة الله خالد

موحد او ذوالشریک و جاحظ

بیت حقیقتلرینی اوقورلار ایدی. یعنی انسان
لریک هر بری موحد مشرک یا منکر اولسون،
اللهک کپاک رحمتلرنده مکنگو قالاچقدر.

ابو یزید بسطامی، جنید بغدادی، ذوالنون
مصری کبی الگ بیوک اهل تصوف، کلام همده
اصول کتابلرینک روایتلرینه کوره عالم اسلامده
اسملری معترم بیوک علمای نظر - عموم عالم
انسانیتک نجانیه حکم ایتمشکر ایسه، بنده او
بیوک لریک اوقدر معقول سوزلرینی ممنونیتله قبول
ایدوب، تاریخ ادیاندن بحث ایدرم ایکن هیچ
بر قومی هیچ بر ملت ایتقاد ایدوب
تکفیر یا تضلیل ایتزدن خالص همده معقول بر
حریت تامه ایله هر بر دیندن ادب دائره سنده
بحث ایده بیلورم.

عالم انسانیتک مدنیتی نصل ایسه، دیانتیده
ویلدر. انسان احوال مدنیه سنده، شبهه یوق،
طبیعی صورتک ترقی ایده کلمشدر. مدنیتک دون
درجه لرنده اولوب کچمش انسانلری، مدنیتده
دونلکاری ایچون، شوکون سوکمک یاغود عیب
ایتمک جائز دگل ایسه، دیانتک دون درجه لرنده
اولوب کچمش انسانلریده سوکمک یا تکفیر ایتمک
البته ادب بحث اقتضاسنجه هیچ بر صورتله
مناسب دگلدر.

دین انسانلرده طبیعی فطری بر حالتدر:
الله قرآن کریمده روم سوره سنده (۳۰) نچی
آیت کریمهده «فاقم وجهک للدين حنیفاً.

شو عادی عمومی فاعده طبیعی حکمندن مستثنی
دگلدر. احوال اقتصادی احوال سیاسی کبی
انسانک دینی ده غایت ساده بر طرزده باشلانوب،
صوکره دائماً حرکتده بولنوب ایا ایا ترقی ایا ایا
انعطاط ایدرک شوکونگی حالنه کلوب ایتمشدر.
بز شو اعتقادی قبول ایدر ایسه ک، البته،
دینلریک هر برینه احترام نظریله باقارز. بر
ملت ایتقاد ایتقاد ایچون تکفیر یا تضلیل
ایتمکدن البته بتون قوتمه زله اجتناب ایدرز. همه
دینلره بر دینک سلسله ترقیاته نظر کبی نظر
ایدر ایسه ک، او وقت دینی ایچون بر ملت
تکفیر ایتمک، یاغود دینی ایچون بر ملت عداوت
صافلامق ضرورتی بزده البته هیچ بر صورتله
قالماز. ادیانک تاریخندن بحث ایدر ایکن، بر
دینی حق، دیگرلرینی باطل دیمک کبی تعبیر
لری قوللانمق دن، ادب بحث اقتضاسیله، بز
البته احتراز ایدرز.

بیلورم شو سوزی اهل کلامک اکثری،
صوکره زمانلرده بزم کتب کلامیه بی اوقومشلارک
همه سی انکار ایدر. یالکز اسلامیتده دگل، بلکه
فقط اوز مذهبنه گنه تعصب ایدوب، دیگر همه
انسانلری تضلیل یا تکفیر ایدن بر متکلم
حوصله سنه همه انسانلری تصویب ایتمک هر بر
انسانی نجات دائره سنه ادخال ایتمک اعتقادی
هیچ بر صورتله صیغماز. لکن شو اعتقاد - بر
حقیقتدر. انشاء الله شو حقیقتی «شورا» صحیفه
لرنده آیات قرآنیله ایله اثبات ایدرز.

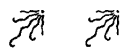
عموم عالم انسانیتک نجاتی مسئله سی بزم
کتب کلامیهده بر مسئله خلافیه کبی نقل اولنمشدر.
کتب کلامیهده بحث نظرده، کتب اصولده باب
اجتهادده شو مسئله «مجتهد فی الاصول مصیب می
دگلمی؟» عباره سیله ذکر قیلنوب، علمای اسلامک
اکثری «مجتهد فی الاصول قطعاً مخطی در»

اسكى بربليه ايدى. شوكونلرده بزم روسيه ده شو تكفير بليه سى فوق الحدود انتشار ايتدى. هر بر ايشان هر بر امام اوزينك جاهلانه هواسنه موافق دگل آدمى تكفير ايدر اولدى. علميله مقابله ايتمك دن عاجز ايشان يا امام اوزلرينك قصورلرينى نادانلقلرينى گوياستر ايتمك فكريله اسلاميت پرده سى آرقاسندن، آچيق فكر يولنه سلوك ايتميش هر بر انسان اوزرينه تكفير اوقلرى آتار اولديلار. اويله ايشانلرك اويله اماملرك اسلاميته بر پاره لك آليش ويريشلرى يوق ايسه ده، او ايشانلر ديگر انسانلرى تكفير ايتمك دن اوتانماز اولديلار.

شو قدر عمومى همده تحمىلن طيش اولان او بليه يه بر قدر چاره بولمق ايچون، ياخود او ايشانلرك حميت جاهليه لرينه بر قدر تعديل و بركم ايچون، تاريخ اديانن بحثلر مه مقدمه صورتنده «رحمت الهيه عموميتى» مسئله مهمه سنه دائر قرآن كريم ده وارد اولمش آيتلرى بوندىن صوك «شورا» صحيفه لرند علمى بيانلريله نشر ايدرم انشاء الله.

رحمت الهيه عموميتنه براهينى اقامت ايدو بيلور ايسه م، صوكره انشاء الله تاريخ اديانن بحث ايتميه انتقال ايدرم.

سامضى على شرطى و بالله اكتفى
وما خاب ذو جد اذا هو حسبلا

حفظ صحت

مونچه و يوونمق اهميتى

(روسچهدن ترجمه)

«نطافت، الك يخشى گوزلك» ديگان مقال

بار. سلامتلك ايچون تميزلك الك يخشى نرسه

فطرت الله التى فطر الناس عليها. لا تبدل لخلق الله». ديمش دگلمى؟

ايندى شو آيتك معجز نظمنده بر قدر ملاحظه فيلايق: الله دينك فطريلگينى بيان سوكونده «لا تبدل لخلق الله» نيچون ديمش؟ بونك سوكونده شو آيتك اوزنده «ذلك الدين القيم» كى جمله معجزه يي ذكر ايتمك دن مقصد الهى نه ايدى؟

بن قرآن كريم ده بويله معجز آيتلرك ارشادلريله مهتدى اولوب، «ربنا وسعت كل شى رحمة و علماً» كى آيت كريمه لرك احاطه عموميه لرى دائره سنه عموماً هر بر انسانك هر بر ملتك دخوللرينى جزماً قطعاً بيلوب، ارحم اكرم الله حضرتلرينك الك كيك رحمت مطلقه لرينى مسكين انسانلرك هيچ برندن قزغانماق ايچون، عالم وجودك هر بر ذره سنه قدر من غير حساب مبذول قيلنمش رحمت مطلقه نك الك كيك صورتند آچيلمش قاپوللرينى انسانلرك يوزنده قاپاماق ايچون: «عموم عالم انسانيتك نجاتيله» حكم ايدرم. بنم شو مسئله ده اعتقاد شويلدر.

تاريخ اديانن بويله بحث ايتمك ايچونده عالم انسانيت ده هر بر انسانله گوزل صورتده معامله ايتمك ايچون ده، البته رحمت الهيه نك عموميتنه، عموم انسانلركه البته يوم قيامت ده نجاتنه اعتقاد باغلامق لازمدر.

بن بيلورم: شو سوزمى ايشانلر، اماملر قبول ايتمه بور. يالكز اسلاميت ايچونگنه دگل، اوزلرينه تماميله معلوم دگل اشعربلك حنيفلك مذهب لرى ايچون ده جاهلانه تعصب ايدوب، اوزلرينك جهليات لرينه مخالفت ايدن هر بر آدمى تكفير ايدن اماملر ايشانلر البته «عموم عالم انسانيتك نجاتنه» اعتقاد ايدمه مزلر.

اهل علمى تكفير ايتمك عالم اسلاميت ده

ايدىكىنى طب علمى تعليم قىلەدر. اعضالرنىڭ سلامتلىكى ايچون، تىن اوستىندە اولغان تىرىنىڭ زور ياردىمى بار. تىرى، تىندەگى يىلىقنى تىگىز يورتوب تىن اوستىنە چىقارغە تىوشلى بولغان ماى وتىر اۇنىڭ خىدمىتى ايله آيورلادر. دىمىك، تىن اوستىندەگى تىرىنى سلامت صافلامق غايت ضروردر.

جان ايله لرېنىڭ سولش آلولىرى اوپكالىر ايله گنە اولماينچە بتون تىندە اولغان، اىلاك روشلى كچوك تىشوكلىر [مىسام] ايله هم سولش آلەدر. تىرىبە ايچون بىر حيوان تىنىڭ يارومنى «لاق» دىكان نىسە ايله سورتلوب قويلسە، بىر نچە وقتىن سوڭ حيوان هلاك اولور. بونىڭ سىببى ايسە تىندە اولغان تىشوكلىرنىڭ لاق ايله بويالوب بىكلانولرى و سولش يوللرىنىڭ يابلو-يدىر. اوت ايله پىشوب هلاك بولۇچىلارنىڭ كوبرا-كلرى، ياراننىڭ تىرانلىگىدىن بولماينچە بىلكە تىن اوستىنى قاپلامش تىرىنىڭ بوزولوب كرك قدر سولش آلورغە مەمكىن اولمايدىغىندىر.

تىننىڭ پاك بولۇپنە كركنچە اجتهاد ايدىلماسە، كىمولر تىمىز يورماسە، تىندىن چىققان تىر ايله ماى بىرگە آراشوب واق تىشوكلىرنى قاپلىلر، تىن، تىوشنچە سولش آلا آلمىدر. بو سىببىن تىن گە قابارچىلر، چوبان، تىدەرە و بونلرغە اوخشاش نىسەلر چىقادىر. بدن پاك بولماوى كوب وقت چىك، قزاق كىبى بوغشلى آورولر نارالوغە سىبب اولەدر.

تىندىن كىرلرنى كىتاررگە اڭ اوڭغاي نىسە «مونچە» در. بىزدىن بىر نچە عصرلر مەمكىن خىلقلىدە مونچەنىڭ كركلى ايدىكىنى توشونمىشلىر. [بىغەبىرمىز] محمد [صلى الله عليه وسلم] اوزىنىڭ امتلرېنە نىظافەت ايله تولىمە قىلوب، طهارەتنى شىرىعتنىڭ جىرىكىندىن سانامىشلىر. شىرق خىلقلىرى

نىظافەت سىببى اولغان ايچون مونچەنى ياراتالر، غورىق خىلقلىرى مونچەنى شىرق خىلقىدىن كوچروب آلغان بولسەلر دە اوزلرى تىلا گانچە يىخىشى ايدوب اوزگرتىمىشلىردىر. آنلر، مونچەنى پاكلىك ايچون گنە دىگىل بىلكە دوا اورىنە استعمال قىلەلر و دوالرنىڭ دە اڭ يىخىشىسى دىبە اعتقاد ايتەلر. غىرىقلردىن سوڭ مونچە روماللىرىدە دە اعتباردە اولمىشلىر.

خاضىرگى كوندە مونچە «روما، اىرلاندىيە مونچەسى»، «تورك، روس مونچەسى» دىبە ايكى گە آيرلادىر. بىرىنچىسى اسسى قورى و هوادىن عبارت اولوب، ايكىنچىسى يوش هم پار ايله اثر وىرەدر.

قورى واسسى هوا تاثيرى ايله بدىندىن تىر، تىزلىك ايله چىغوب اعضادە اولغان يىلىقنى و يوشلىگىنى تىزىراك بوغالىتەدر. اما يوش و پار، بو نىسەلرنى اوزاقلىق ايله گنە آيرادىر. اولگى اصول، سوڭغىسىنە كورە يىنگىلرا كدر. چونكە قورى وقاينار هوادە، تىن بىر طوتاشدىن تىرلىدىكى كىبى سالقونلاوى دە يىنگىلدر. اوشبو سىببىدىن سوڭغى قىسىم مونچەغە كورە قزوى آرتق بولسە دە و كوبرا ك طورلسە دە خالىنى بىترمى. بوندىن باشقە، كوچلى تىر چىقاروى سىببىدىن تىندە بولغان ضرورى نىسەلرنى چىقارغە آرتق ياردىمى اولەدر. بو خالىنىڭ ايسە بوون آورولرىنە، آباق آورولرىنە، سىفلىس كىبى خىستەلىكلر، معدنى زهرلر ايله آغولانۇچىلر ايچون فائىدەسى كورلەدر.

سوڭغى قىسىم مونچە دە بتون اعضاننىڭ خىدمەتلىرى اوزلرىنىڭ تىوشلى مرتبەلردىن آرتادىر. تىن قزولغى ۳۹ درجەگە ايرىشوب تاملرنىڭ قىبولىرى اوزلرىنە تىوشلى اولغان ۷۴-۸۰ دن اوتوب ۱۲۰ گە بىتەدر. فقط قوبونوب بىتكىچ تىزلىك ايله اوزىنىڭ تىوشلى درجەسىنە توشەدر.

تندہ فان یورمکنی آرتدررغہ کرک اولسہ یا کہ بدن اوستندہ گی تیری خدمتی کوچایتمک لازم کلسہ اوشنداق کوکلنی خوشلاندرمق کرک اولسہ بو وقت مونچہ فائده وبرہ در. زالاتوخا، سیفیلس، بوون چپرلری، آیاق آغرقلری، حددن طش سیمز بوغاز آغرقی، تاماق ششکان، تماو، تاوشی فسولغان، صوق تیوسبیلی بربر اعضاده فان سیرایتو طوقتاغان کشیلر ایچون مونچہ توصیه قلندہ در.

ایچده گی ششلرده گی صولرنی اوست کہ چیقارمق کرک اولسہ، کوکرک آغزنده غی پردہ ششسہ، بویرہک (پوچقالر) آغرسہ مونچہ فائده لیدر. چونکہ مونچہ ننگ اسسی هواسی ایله تندن تیر چیغوسبیلی بوندہ اولغان یوشلکلرنی چیقارمق خدمتی بو بیرہکارگہ آزابادر، بو ایسہ ششمش بو بیرہکار ایچون فائده لیدر.

فور چانغی، تپیرہو، فابار چقلر چقغان وقتک تن اوستندہ اولان تیریننگ تریبہ سینی آرتدرمق لازم اولدیغی ایچون ہم مونچہ توصیه فیلندہ در. مونچہ، بعض بر آورولر ایچون ضرر لیدر. بوراک آغرقی، اوپکا آغرقی (چاخوتقہ) ایچون، اوشنداق یوتکرو وقتندہ قان کیلسہ، صولاش آلمق فسولسہ مونچہ ضرر ویرر. اوشنداق حالسز و کوچسز آدملر، قولافلرنک شش اولغانلر، کوزلری خستہ لر ایچون مونچہ دن صافلانورغہ تیوشلی. یوکلای خاتونلرنک آخر آیلرنک اوشنداق عادت کونلرنده مونچہ دن صافلانمق ایله توصیه فیلندہ در.

ایمدی عہومیت ایله آدملر ایچون مونچہ ننگ فائده لی ایدیکی بیلندی. لیکن شونسی ناسفلیدر کہ شہرلرده اولغان مونچہ لر یوقاری صنفی خلقلر ایچون حاضرلندیکلرندن هر کیم بارا آلمی. خصوصاً طغز بیرلرده، توزان آرالرنده کوب

بوراک آغرقلی و حالسز کیمسہ لر ایچون مونچہ کردیکلرنده اسسی صالنه طورغان بولمہ گہ کرمانچہ، ۳۸-۴۰ درجہ دن آرتق فزو اولماو شرطی ایله یوونا طورغان بولمہ ده گہ یوونمق وقوینمق تیوشلی.

سبرکی ایله چابنورغہ بتونلای سلامت اولغانلر ایچون گنہ رخصت ایتولندہ در. چونکہ سبرکی ایله چابونمق تننی آرتق اسسیلاندرہ، فاننی تن ننگ اوست قاتندہ یورمکنی کوچایتمہ. مونچہ داغی اسسیلک تاثیری ایله صولش آلمق یشلانا، بالا ایمزوچی خاتونلر ایچون سوت آیرلمق آرتق صورتندہ بولادر.

مونچہ سوکندہ تننگ اولچاوی (آغرلغی) کیمی، لیکن اوزاق طورمی بو حال اولگی گہ فاینادر، کوکل خوشلانا، هر کیم اوزی تجربہ ایتکان بولسہ کرک: مونچہ سوکندہ صولش آلو ینگل بولا واوستدن بر آغر نرسہ تاشلانغان ر وشنده راحتک سیزلہ در. مونچہ غہ باروب قوینوب، یوونوب قایتقان صوکل تن اوستندہ اولغان کرلر بته، تیشوکلر هربری آچلوب هوا کروب چیغوب یوررگہ مانع قالمی. اوشبواشلر مونچہ ننگ فائده لی ایدیکی اثبات ایتسہ کرک. شوننگ ایچون سلامت وقتلرده غنہ توگل حتی آورو وقتلرده ده مونچہ نی دوا اورنی دیسہ بیاوچیلر یا کلمشیلر.

حکومت، روسلر آراسینہ طب علمی کرتورگہ طریشدیغی بر وقتندہ ایمپراطور پیتر ویلیکی: «حاضرگہ روسلرنی مونچہ کررگہ اوگرته آلسہ ق یاراب طورر» دیدیکی حکمتسز سوز دگلدن. مونچہ ایله قایو وقتلرده فائده لنورگہ تیوشلی ایدیکی اولگی تجربہ لر آچیق کوستر. سہلرده، بوزمانده آندای تجربہ لرگنہ یتماینچہ طبیبلر وصیتلرینی هم طوتارغہ تیوشلی اولہ در.

« مسافرلرگه حرمت ، عاجزلرگه یاردم ، قارتلرغه کچکک ، بزگه ، بابایلردن مقدس میراث بولوب قالغان » دیلر هم شونی هیچ بر وقتده یوغالتماسقه وادالینه رگه طریقه لره آلا رغه ، بر مسافر کروب ممنون اولدقن بلدروب چقسه ، بتون اچلری شادلق بلهن بولانوب الله غه تشکرلرن اوزاتالر . طبیعی ، چیت جیرلرده آجوب یورگان بر مسافر یا خود آچقه آبدراغان بر ضعیف ، آلا رنک ، ریاسز و تکفلسز حرمتلرینه ، سویملی آشلرینه ، آچیق یوزلرینه ممنون اولاقلردر . بیگرا کده باشقه ملندن بولغان مسافرلر ایچون بوکا قناعتسزک اوزی بیوک کفران نعمتدر .

چواشلرده ، بونک بلهن برگه ، « یخشیلق یولده یاتماس » مقالی طاغنده شه برهک رول قازانغان . آلا ر ، شونک مفهومن اجرا بلهن فائده لانا قچی بولوب ، باشقه ملنلرگه قاتنا شورغه وخصوصا تاتارلر بلهن آرا ده تاتولق والفت حاصل ایتارگه تلاسه لرده بزنگ هر بر قباحتلکنی دین دن صاناب اوزلرندن اوزدرماسقه طریشقان تاتارلر ومیشارلر ، بیچاره لرنک آشلرینه قارشى ، طاش بلهن مکافات قایتارالر .

چواشلر ، فولدن کیلگان قدری یخشیلقلرن نه چاقلی آیاماسالر ، « قان فرنداشلرمز ، عزت نفسلرن صاقلارغه لیاقتلی یاقین وایسکی کور- شیلرمز » دیه یومشاق و ملدره گان کوز بلهن قاراب هر امیدلرن آلا رغه صالورغه باز نغان تاتار آغایلری ، ایکی الوش آرطق ظلملرن آیامیلر . حاصل کلام : مین اچمه دک زور اورن قازانغان اوشبو حقه غی فکر و سرلرمنی ، بارلهن برگه جیوب ، فسقه غنه بولغان اوشبو جمله نیکنه آیتوب کینمی چدی آلاماد :

بو کونده ، نادانلق و تربیه سزاسکنک دک صوگفی نقطه سینه قدر چه کیلگان بر قومنگ ،

خلقلر برگه طور دقلری سبیلی مونچه کررگه دک محتاج اولغان فقیرلر ، اشچی خلقلر الوغ بایرام لرده گنه بولماسه هر وقت مونچه غه باررغه حاللری یتشه آلمیدر . حالبوکه یوغشلی آورولر هر وقت توبان صنفلردن تارالادر ، اوشبو سبیدن بونلرنک تمیزلک لرینه اهمیت ویرمک تیوشلی ایدی . شهر اوپراوالری اکرده بعض بر مونچه لرنی اوز نظارتلرینه آلوب جمعه ده بر کون اولسه ده فقیر خلقلرنی مجانا مونچه کرتک اصولی اجرا ایدلسه کوب فائده حاصل اولور ایدی . اوشنداق ، فابریقه وزاودلرده و باشقه بر کوب خدمت اهللری برلکده اشلی طورغان یرلرده اشچیلرگه خاص مونچه لر تأسیس ایدرگه تیوشایدر .

ترجمه ایدوچی : « محبوب جمال آقچوربنا »

چواشدر

XII

مسافر پرورلک ، یخشیلق و الفتلیکلری

چواشلرده ، مسافر پرورلک ، سویملی شی- لرنک دک کورکامندن و الوغسندن صانالادر . آلا شونک ایچونده الله تعالی دن ایگون ویاغهور صوراعانده « بنی مسافرلر ویخشی ذاتلردن بولغان فوناقلر آلدنده اویاتلی ایتمه » دیب قیلالر . چیتدن بر عاجز کشی آلا رغه کیلوب توشسه ، کرک نیندی دیندن و ملندن اولسه ده اولسون ، آنی ، « الله فوناغی » دیب غایت حرمتیلر و اوز- لرینک دک سویملی آشلرندن بولغان ، قارا ایکماک بلهن طوز ، آچی کبسته ، طوزلی بالق و اوی صرالرن تقدیم ایتوب آشانالر ، ایچره لر . فسقه سی فولدن کیلگان قدر حرمتدن تارتونمیلر .

عليه اهل همتدن اولان بر باينك ياردمى ايلهن رساله شكندنه باصلمق ايچون مطبعه يه هم ويردك. انشاء الله تيز كوندن يبخشى حرف و گوزل كاغده اوله رق، بايتاق توزاتيلوب هم مجارلى مستشرق يولى ميساروش جنابلرينك چواشلهر حقنك فكري ده آخرينه آرندرلوب ميدان انتشاره قويولاچقدرد. ظريف البشيرى. ۱ نچى اوكتابر.

سعادتمز نه ايله؟

ياكه

اهل علم طبقه لرى.

عقلى كيك، فكري تيران حكيملرنك سوز- لرندن آكلاند يغيته كوره اهل علم جمله سندن سانالغان كيهسه لر اصل توبنده اوچ طبقه او- زرنده لردر. بر ييسى: قورى بيلمك و دوشنمك درجه سنده قالب اول بلوى توغرىمى يا كلشمى؟ آنى نيكشرواوز طرفندن بر قرار و حكم يوروتو فضيلتندن محروم اولمقده در. بونوع كيهسه لرنك بلولرى لغت جهتندن قاراغان و قنده «علم» لفظينك ايچينه كرسه لرده، فائده ويمشى ياغندن قارالديغنده «علم» نك حقيقتينه كرمازلر. بونلرنك اوشبو علملرندن حاصل اولمش لذتلى خيال ويا كه توش كورمكدن كيلگان لذتلردن آير- ماسزدر. زمانمزه عرفنچه عالم لك اسمينى كوناروب يورمكده اولانلرمز نك كوبراك قسى - آيانچ! - اوشبو طبقه دندر.

ايكنچيسى: بيلمك اوستينه هر بر بيلمش نرسه سنده كنديسينك خاص بر فكري اولوب انتقاد ويا تقريظ قوه لرينه خواجه اولمقله برابر بيلگان نرسه سيني عقل ترازوسى ايل اولچار وهر قايسينه ده اوز آغرلقلرينه كوره حق و بها

كوكرا كلرنده اولغان قرداشلق و كورشيلك حسن صافلى آلولى وشونى ياكلان تريلدروب الفت و محبت يولنده غى آقتق غيرتلرن ساچراتولرى، اوزلرينك ياكلان ترقى و مدنيت ريلسه سى بله ت يوكورلرى حقنده، كرك مطبوعانده و كرك خياله صافلانغان بر اميدنك حق و طوغرى ايدكن اثبات ايتدى كى كى، اوزلرينك، اخراوى منفعت لرنينك كوزاتوب صاف ديندارلقلرن ادعا ايدهن دعوالرن آياق آستنه طابناغان، بعض تاتار قرداشلرمز نك، بوكى انسانيتسزلكلى دنيا دن اوزكنى محو ايدرلك درجه ده بولغان بر تعجب بلهن ايركلى ايركسزقان آغلالتورغه مجبور ايتنه نوكلمى؟

حرمتلو اوقوچم! سين اوشبو حقده غى فكر- لركنى يورته طور، بن، چواشلرنك نه درجه ده مظلوم ايدكلرن اثبات ايچون عاجزانه سطر- لرمنى تزه طوريم. كوكلشكده شك اولوب مقا- بله كه تنزل ايتساك سنك ايچونده مطبوعات صحيفه لرى آچيقدرد.

ايشته اوقوچيلرم «چواشلهر» عنوانى تحتنه يازدقم شيلر بو اورنده حاضرگه بتدى. لكن كله چكده ينه ده بر قدر يازمق نيتيله، چواشلهر آراسينه سفر ايتوب گوزلراك نيكشرمك اميد عاجزانه مدر.

يازدقم شيلر آراسنك يالغش معلومات و خطا ملاحظه اولسه مطبوعات وسيله سيله تصحيح كزى جان دلدن رجاء ايدر. بو ايسه، بنم ايچون توكل، مى مطبوعانمزه ايچون هديه ككبيره كز اولاچقدرد.

چواشلهر حقنده، محترم اوقوچيلردن كيلگان تشكر خطلى ايچنده، رساله ايتوب باصدرو- نيه تلاوچيلر كوب ايدكى آكلاشيلدى. بناء

قويمقده اولور . بو نوع كيمسه لرنىڭ بلولرى چن معنى سى ايله « علم » لفظينىڭ مفهومينه كىرىدۇ . زمانىز عرفنچە « بيوك عالم » ديه سانالمقده اولور . لىنلرنىڭ بار چەسى بو طبقەدندۇر .

اوچنچىسى : بو ياد ايدلمش بىر كىشىنى ، اوستىنە ، بلوينا ، اوزىنە قانى ايله بىرلا كىدە تىنە سىگمىش بىر خىل ويارادلىش دە بىرگە قوشلمش بىر صفت قاتارىنە قوياىر وهر فنى اوزىنىڭ يولنىكە عمل ايدىنور . بو نوع كيمسه لرنىڭ بلولرى ، تامم معناسىلەر « علم » ديه طائىلوب ، فائىدە سىدە اىڭ يوقارى درجەدە حساب ايدلمىكەدۇر . انساننىڭ قاراڭغى كىچىلەر اورنىداغى بختسىزلىكلىرىنى جهان يوزىدىن ايكىنچى عالم گە قوا طورغان نورلى قوياشى هم « بلو » نىڭ بو درجە سىدۇر . « و من يۇت الحكمة فقد اوتى خيرا كثيرا » و « انما يبخشى الله من عباده العلماء » و بونىڭ اوخشاشلىق قرآن شىرىفىنىڭ بىك كوب اورنلارنىدە ياد ايدلمش « علم » و « حكمت » سوزلرنىڭ مراد هم « بلو » نىڭ شول صوڭغى درجە سىدۇر .

بو سوزلر گوزل آڭلاشلسون اىچون بىر نىچە مثاللار ايله ياقتورتىمق اولام :

كوب كيمسه لر اولور ، نعوو بلاغت مسئلە . لرنىدە عالم اولور اما تلىنى هم قلمىنى تىزوك ايدە بىلماز . وكوب كيمسه لر اولور حلال و حرامنىڭ حكملرىنە توشنوى مول اما حراملردن نىفس تىز . گونىنى طارته بىلماز . اوشانداق علم كلامدە مرجانى درجە سىندە اولانلردە بىك ىش اوچرار اما ايمانى اعتقادى دهر بىك مىقرو بىلردن صاغ قالا آلاماز .

بوندىن دە آچىغراق بىر كورنىش اوزىرنە مرادمنى بتون ذهنلرە كوستىرمك نلەسەم بويله ايتورمن : مثلا ، « لا يكمل ايمان عبد حتى يحب لآخيه ما يحب لنفسه » حديث شىرىفى پىغىبىرنىڭ

نلدىن چىقمىشدر ، بوندىن كىدىنە سويانى قىرداشىنە هم سويماينچە ھىچ بىر بندەنىڭ ايمانى كامل اولماز ، ديه معنى وىروبىدە آرتىق اهمىت وىرە آلمايان كيمسه لر اولگى طبقە اهللردىن و بويله معنى وىروبىدە بو حدىتنىڭ نە درجە حكمتلى ، اھالى آراسىندە تىگىز حقوقدە ياشامق حكم سورمىكىنى اثبات ايدوچى ، لفظى قىسقە مفھومى اوزون اولماق بىلە بىھار وىرە آلمان كيمسه لر ايكىنچى طبقە اهللرى جملە سىندىن و بونلر اوستىنە نەق شول حدىدە ياد ايدلىگان درجە گە ايرىشكان كيمسە . لردە اوچنچى طبقە ايرلردىن سانالمقدهدۇر . زمانىز عرفنچە « مجدد » ، « فىلسوف » ، « علامە » ديه بو صوڭقىلرنى باشقە لردىن آيروم صفتلر ايله ياد ايتىمىكە لردۇر .

بو اوچ طبقە اهللردىن اولگى ايكى قىسىمىنى اوز درجە لرىنە تىعين قىلمق اىچون مدرسە ويا كە دارالفنون « شھادتنامە » لرى يتوشلى اولسەدە ، اوچنچى طبقە قهرمانلرىنى تىعين دىگل طائىمق اىچوندە اول شھادتنامە لرنىڭ تىزان قدر قاطشى يوقدۇر ؛ بلىكە بونلر ، « وجود » مدرسە . سىنىڭ « انفس » (جانلى نرسە لر) و « آفاق » (طشىقى ، اطرافدە اولان بار نرسە لر) اسملى كىتابلردىن درس اوقوب ، اول مدرسە نىڭ مديىر و مديرى اولغان خدائى متعان حضرتىدە ، قدرت الى ايله آنلرنىڭ ماڭغايلىرىدە ، بىلوك درجە لرىنى قلمىز و حرفىز يازوب بىرىكتمىشدر ، عقلى سلامت كىمسه لردىن ھىچ بىرى دە اول اچىق يازولرى كوڭل كوزى ايله كوروب اوقومق قىونلىق چىكماز . اسلامىتنىڭ صافى ، اهل اسلامنىڭدە چن مسلم

اولغان چاقلىرىدە دىن بوىر و قلىرىنىڭ (نماز ، روزە ، زكات ، حج كىبى) ھر قايوسىندە ، بتون انسانلرنىڭ جيون ياشامقلىرىنىڭ ياقتىلغىنە ياردىم وىرگوچى بىر بىر روح وىر بىر سر اولماقلىنى كوزگە آلوب

هر بر دينى مسام، دين و عباداتىنى شول مقصود ايله بيرينه كتورر اولديغى كى «معرفت» تىنىڭ جاني اورنده طانيغان اول اوچنچى درجه بلو- گه ده، بيك زور اورون ويرر، آرتيق حرمت ايدەر، اولگى ايكى درجهنى بارى اول چن بلوگه ايرشدر وچى يوللر جمله سندن سانار اولشدر. مگر اسلاميت وچن بلونڭ ده اول ياقطى و كوڭللى عمرلرى اوزاقه باره آلمادى. هر ايكلا وينڭ باشينه ده «استبداد» يغمورلرى بر طوقتاو- سز ياودى. اوستلرينه «اوزگارنو، بوزو» ديگن- لرى طوفان اولوب طاشدى. اول بلند سماوى و حرمتلى دين ايله بلوكه بز فقيرلارنڭ بولوطلى كيچه لردنه قارا و قارا كفى بختمزگه قارشى، بر طائفه دينسز نادانلر آللرى ايله دين و علم اسندن نفسلر لدتى و شيطانلر شهوتينه قربان اولوب كيتديلر!!! . . . . .

بوننده آيانچلى وفان يغلارلق درجه ده اونوچلى بر حالده شول ايدى: بو باشيمزه يتكان دجاللارنڭ طشقى رىالى كورنشلرينه آلد- نوب دين صافچيلرى حساب ايتوب بتون اهل اسلامنڭ كوبراك قسمى باشلرينى ايگان ايتكلرينه سجده قيلغان وچن عالملمزى دينسزلك ايله عيبله دشمان صاناغانلر ايدى!!! آه نا- دانلق نهلر كوسترمادك سين بزرگه!، هيچ اولماغانده دشماننى دوست و دوستنيده دشمان صفتنده طانيتد رماساك، بزلرده بويله بتون دنيا اهلى قاشنده چيركانچ بر حالگه توشماگان اولور ايدك .

شيمدى بز شول زمانده مز: «دين» ديه، كوڭلر، كفر و منافلق ايله طولى، خلق و عادتلر اللهنڭ ايلچيسى پيغمبر يولينه طابان طابانه كيرى اولوبده قورى تل ايله «لا اله الا الله محمد رسول الله» ديمكى، «عبادات» ديه تسبيح تويه-

لر ينى طوزدرمق، ماشينالنى روشده روحسز نمازلر ايله ربالانلق، بدل ساتوى آچمق، توكل و تبتل ديه كسب كردن واز كيچوب «انسانلر جيونى» تىينه آغر بر يوك و ضررلى بر ميقروب كيسلما كنى «علم و فن» ديه ملكه و عملياتسز بر نيچه طاراو قاعده لر بيكله مك، مدرسه اسملى خرافات اوچاقلرندن، آلتون پوطاللى سؤيد يتل- ستوالر آلمقنى طانور و اشانور اولدق! بو سبلى بز جمله مسلم اسمينى كوتاروب يور و چيلر بر مينوت طوقطاميجه، اوڭ وصولمزغه قاراميجه اصلاح يولينه آياق باصوب، الگارگى قوملرنڭ قطارينه ايرشماساك بتون چيونمز ايله تيزلكه «ير» شارى اوستوندن او كچه لمزنى كوتاروب انقراض جهنمينه يوز طوتماقمز، ايكى ده ايكى، دورت ايتمهسى درجه سنده آچيق بيلگولى در. «بز اسلام اهاليسى نيچوك توزالورمز؟»

و «سعادت مز نه ايله؟» سؤاللىرى، هر بر اصلاح قصدنده اولغانلرنڭ باشينه كروب شغللندرگان، كوبدانگى بر مسئله لردندر. بعضيلر بو شيلر «بلوك و هنرده» ديه تعين قيلمش و بعضيلر «ديننى اصلاحده» ديه حكم ويرمش و بعضيلر دخى باشقه دوالر كوسترمش. قصه سى: هر كم اوز نوبتنده بر فكر بيان ايدوبده كندى وظيفه- لر ينى اداء قيلوب كيچمشدر. مونه مينده شول مسئله لرى كوزيمه آلوب «سعادت مز و صلاح مز» دين طونمق و «علم نكده شول اوچنچى درجه - سىنى قولغه كرتمك يعنى هر بيلديكى حقيقت ايله عمل قيلمقده» ديه كيسوب جواب ويررمن، بوڭا شاهد ايدوب اسلاميتنڭ اولگى عصرلرنده اولغان ياقطى حاللرينى كوستررمن .

«سنة الله فى الدين خلوا من قبل و لن تجد لسنة الله تبديلا» .

«عمر القرشى»

علم احوال روح (*)

(برنجی درس)

روحانک احوالندن، عالم روحده وجوده کلور شیلرک قانونلردن بحث ایدر بیوک اهمیتلی بر علمدر. احوال روح احساس، تصور، فکر، اراده، غضب، خوف کبی شیلردن عبارتدر.

علم روح اسکی یونان فلاسفهسی طرفندن وضع اولنمش ایدی. او وقت «روح نهدر؟» «جانلی شیلرک جانسزلردن، حیلرک میتدن امتیازی نه ایلهدر؟» روح مادیمی مجردمی؟ «فانیمی؟ باقیمی؟» «بدنله علاقهسی نه دن عبارتدر؟» کبی مسئلهلردن بحث اولنوب، اسکی فلاسفلر شو مسئلهلره، اولرینک عالم وجوده عمومی نظرلرینه مناسب صورتده، مختلف جوابلر ویرورلر ایدی.

فلاسهلرک بعضیلری عالم وجودی مادیانه حصر ایدوب، عالمده مادهدن، مادهنک حرکتندن ماعدا هیچ بر شی یوقدر دیرلر ایدی، عالمده وار شی یا مادهدر یاخود مادیدر. روح - بزم بدنمزی تحریک ایدن، بزه حرارت ویرن، بزم بدنمزی ایچنده اقامت ایدن، احساسلرمزه فکرلرمزده افعال قلبیه مزده ظاهر اولان شیدن گنه عبارتدر. روح، او فلاسه نظرلرینه کوره، مادهدر. لکن ماده نهدر؟

فلاسهلرک بعضیلری «عالم وجودک ماده اصلیهسی هوادر.» دیرلر ایدی. هوا، مختلف صورتده ظاهر اولور: هوا لطافت کسب ایدر ایسه، نار؛ کثافت کسب ایدر ایسه، صو؛ دها زیاده کثافت کسب ایدر ایسه، تراب اولور دیرلر ایدی.

(*) «حسینییه مدرسه سی» د. ویرلمکده اولان

درسلردر. «شورا»

بوکا کوره روحده بر لطیف هوادن عبارتدر اعتقاد قیلنور ایدی. میلاددن یدی عصر قدر مقدم آناقسیمین نامنده بر حکیم شو اعتقاد طرفداری ایدی.

بعضلر عالمک ماده اصلیهسی ناردر. نار، حرارت بر وودت رطوبت یوست کبی طبیعی کیفیتلرک اختلافله، مختلف صورتلرده ظهور ایدر دیرلر ایدی. شو مذهببه کوره، روحده لطیف بر ناردن عبارت ایدی. میلاددن آلتی عصر قدر مقدم کلمش هیراقلیت نامنده بر حکیم شو اعتقادی ترجیح ایدر ایدی.

بعضلر عالم مادیدر دیمشدر، لکن اوماده پی تعیین ایتمکدن امتناع ایتمشدر. او آدملرک رأینه کوره عالم وجود، تفسیمی قابل دگل (آتوم) نامنده اولان غایت اوفاق اجزالردن ترکیب ایدر. او اوفاق اجزای ماده اوز آرا طوپ-لانور. اجزالرک اتصالنه کوره، یا فاتی یا یومشاق، یا-لطیف یاخود کثیف جسملر ترکیب قیلنور. روح تعبیر قیلنور شی ده، شو مذهببه کوره، مادی آتوملردن حاصل اولور بر شیدر. بزم کلام همده علوم الهیه کتابلرندله خالق عالمی انکار ایتمکله شهرت بولنمش «دیوهوقریت» شو مذهببه ذاهب اولمش ایدی.

شو اوچ مذهبک هر بری مادیون مذهبی ایدیلر. اسکی یونانده مادیونک تعلیملرینه مقابل صورتده، اوزمانه کوره یگی، بر فکر یگی بر مذهب ظهور ایتمش ایدی. او مذهببه کوره، انسانک روحی مادی دگل مجرد، تفسیمی قابل دگل بسیط بر جوهردت عبارت ایدی. میلاد-دن بش عصر قدر مقدم کتمش آناقساغور حکیم شو مذهبی ترجیح ایدر ایدی.

مادیون مذهبیه ده، آناقساغور حکیم مذ-هیبده روحانک حقیقتندن بحث ایدر مذهب

ایدیلر. شو ایکی مذهب روحک مادیتنه تجردینه حدوثنه قدمنه فناسنه بقاسنه عائد اولان شیلرده بری دیگر یله مناظره ایدوب، روحک احوالندن بحث ایتمک او ایکی مذهبک خاطرینه ده کلمه یور ایدی.

عالم روحده نصل شیلر وجوده کلور؟ بزم احساسلرمز، بزم فکرلرمز بزمه نه کیفیتله وجود بولور؟ بزم اراده مز، اختیار مز عمل صورتنه نصل افراغ اولنور؟ بزم نیچون بعض شیلری بر قدر آغیرقله بعضلرینی بر قدر آسانقله حفظ ایدرز؟ بعض شیلر نیچون غایت تیز خاطر مزدن چیقارده بعضلری نیچون بزم خاطر مزده اوزاق فالابیلور؟ انسانک کوکلنده شادلق، قایغو، قورقو کبی شیلر نه کیفیتده حاصل اولور؟ انسانک کوکلنده حاصل اولان شادلق قایغو کبی شیلر نیچون انسانک بدننه او قدر قوتلی صورتده تاثیر ایدر؟ اشته بونک کبی، روحک احوالنه عائد مسئله لردن بحث ایتمک اولگی فلاسفه لریک خاطر لرینه کلمه یور ایدی.

روحک حقیقتندن بحث ایتمک البته علوم الهیه وظیفه سیدر. اولیه مسئله لری حل ایتمک ایچون یا فلسفه الهیه یه یا خود تعالیم دینیه یه مراجعت قیلنور. اما روحک احوالندن بحث ایدن مسائل عاموم طبیعیه دن بر شعبه تشکیل ایدرده، او مسئله لری حل ایچون یا نظر یا تجربه یه مراجعت ایتمک لازم اولور.

۵ نچی عصر او اخیرینه قدر علم روح الهیات دن بر شعبه ایدی. اوراده روحک حقیقتندن حدوثندن قدمندن بحث قیلنوب، احوال طبیعیه سندن بحث ایتمک یوق ایدی.

۵ نچی عصر اخیرنده عالم روحده وجوده کلور احوال دن بحث ایتیمه باشلادیلار احوال روحک کیفیتنه وقوف حاصل ایتمک ایچون،

تجربه لر اجرا ایدر اولدی لار. شو اشی اک ابتدا سقراط حکیم ابتدا ایتدی. «اوزکی بیل! اشته هر بر علمک اساسی شودر» مغناسنده اولان بر حقیقت مطلقه یی تأسیس ایتدی.

عالم اسلامیتده مجتهدلریک فقیهلریک فتوا- سیله قتل اولنمش منصور حلاج کبی، آفینه محکمه سی طرفندن میلاددن ۳۹۹ سنه مقدم سقراط حکیمده قتل اولندی. سقراط صوکلنده، سقراطک تاملیدلری افلاطون ایله ارسطوتیل احوال روحی کشف ایتمک ایچون متعدد تجارب اجرا ایدر اولدی لار. احوال روح حقیقه متعدد اثر لر یازدی لار.

انسانک تذکری نصل حاصل اولور؟ عالم روحده حواسک نه قدر تأثیر ی واردر؟ غضب فرح کبی شیلر انسانده نصل پیدا اولور؟ انسانلریک طبیعتلرنده، اخلاقلرنده فکر لرینک قوتلرنده ضعف لرنده بو قدر فاعش تفاوت نره دن کلور؟ کبی مسئله لری حل ایتمک قصد یله تجر- به لر اجرا ایتدی لر.

لکن او تجربه لر او قدر خالص تجربه لر دگل ایدی. تجربه لردن حاصل اولان معلومات غالباً افکار الهیه ایله احياناً اعتقادات سماویه ایله آرایش سویانور ایدی.

مثلا انسانک کیفیت تذکری تجربه لر ایله بیان قیلنور ایکن، بیانک عقیبنده یا خلالنده روحک قبل البدن مخلوقیتی، بدنه تعلقدن قبل ادراکلری بر حقیقت ثابتنه کبی تلقی یا خود تلقین قیلنور ایدی. البته بویله تجارب خالص اولاماز، زیرا کوزه کورنمز روحدن، حقیقتندن بحثلر آرایش بیان اولنور ایدی.

بزم کتب اسلامیه ده، یعنی اخلاق، کلام فلسفه الهیه کتابلرنده احوال روحدن بحث

دين صاقلالو و آشكا لياقت

I

هر نرسه نك اوزينه لائق اورنى وهر كمنك اوزينه موافق درجهسى واردر. شريعت مطهره شول قاعدهنى رعايه ايتكان كيك طبيعت ثابته هم شول قاعدهنى رعايه ايتمشدر. ديمككه هر نرسهنى اوزينه لائق اورونغه قويوق وهر كمنى اوزينه موافق درجه گه اينديرمك شريعتچه هم عقلچه تيوشلى بولغان بر حكم در. چولاق، آط باشچيسى و صوفور، بافچه عاچچيسى بولورغه يارامغان كيك دينى هم دنياوى علملردن خبرسز بولغان آدمنگه دين هم سياست باشلى بولورغه لياقتى يوقدر. بيك كوك حرمتلى يولچيلرنى اوستينه يوكلاگان ونجه ميليونلىق قيمتلى نرسه لر توياگان پاراخودغه بر صوفورنك قايتانلىق ايدوى نه چاقلى قورقونچلى بولسه سياست ديگزلرينك قورقونچلى تاغ دى دولقونلرى آراسنده مك بلاء برلانگه يوزوب سفر ايدو طورغان ملت كيمه. سينه هم حقلقنى كورماز هم ايشيدماز و هيچ نرسه آكلاماز و الحاصل - «ان شر الرواب الصم البكم الذين لا يعقلون» آيه كريمه سينه مصداق بولغان آدملرنكده باشلىق ايدوى شولچاقلى قورقونچلى و شولچاقلى خرابلقدر. فرض ايتكه: بر سودا شركتى (Фирма) بولوبده آنك اش باشچيلرى عقلسز هم كوزسز - ديلسز هم صاگفراو بولسeler بو شركت هيچ شبيهه سز تيز شارطلاياچق و بته چكدر. شونك كبكوك بر ملت بولوبده آنك اش باشچيلرى علمسز و آكسز بولسeler اول ملت هم خراب بولاچقدر. شونك اوچونده اشلىرى آلكغى خلق لرنك هر نرسه لرى اوز اورنك وهر كملرى اوزينه لائق درجه ده در. بالعكس بتارگه باغشلاغان ملت لرنك هر اشلىرى

شويله آرالاش صورتده باشلانوب، آرالاش صورتده دوام ايتدى. شو كونه قدر همان او حالتده قالدى.

صوك زمانلرده احوال روحدن بحث يكي بر يوله قويولدى. ۱۸۰۴ سنه ده وفات ايدن فيلسوف قانت همتيله فلسفه حسيه تاسيس قيلندى. قانت «اشيالرك حقيقتلرى انسانك عقلى، نظرياتيله تعيين اولنه ماز» مسئله سنه برهانلر اقامت ايتدى. «علوم، انسانك حسى تجربه سى دائره سنه داخل اولاييلور شيلردن گنه بحث ايدوب، تجربه دائره سنه عكلك احاطه سنه داخل دگل شيلردن هيچ بر علم بحث ايدومز ديمشدر» فيلسوف قانت.

مسائل الهيه يى حل ايتمك هواسندن انسانك عقلى واز كچسون، الهياتى يا تعاليم سماويه يه ايمانله، ياخود افكار فلسفيه يي حسن ظن اساسنه بناء قبوله اكتفا ايتسون. حس دائره سنه داخل دگل شيلرى علوم نه انكار نه ده قبول ايدر.

بزده احوال روحدن بحث ايدر ايكن، هر بر بحثمى فيلسوف قانتك فلسفه سنه بنا ايدوب، روحك حقيقتندن بحث ايتمكى بر طرفه براقوب، يالكز تجارب علميه ايله ثابت شيلرى گنه بحثمزه اساس ايدر. شو طريقى التزا - ممز بركه سنده روحك حقيقتندن بحث ايتمك مشقتلردن، هم ده روحك وجودينه انكار ايتمك حماقتندن نجات بولمش اولورز.

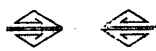
بزم شو حر كتمز قرآن كريم ده مذكور «ويسالونك عن الروح. قل الروح من امر ربي.» آيت كريمه سنه ده ظاهرآ موافق اولور.

موسى بيگييف.

خبردار باشلقلىرى بولمىغان كېك دىن اشلىرىندە بىگىركە يوقىدۇر. حاضرگى زماندە تاتارلارنىڭ «دىن باشلىقى»، «دىن صاقچىسى» اسمىنى كوتارگان آدملىرىنى! *я вижу* دىوب مطلق نيت بىرلان قىچقروپ ياتۇچى صوقورغە اوغشاشلى بىلمىسز خىلقىردىن عبارتتىر. ياۋروپادە خرىستىيان دىنىنىڭ نىگوزىنى قافشاتقان «داروين» «بوخنىر» اثرلىرىنىڭ كۆبىسى حاضرندە روسچەغە تىرجەمە ايدىلىدى. بوخنىرنىڭ «Сила и матерія», «Богъ и наука» دىگان كىتابلىرى اوتكان يىللىدە روسچەغە هم تىرجەمە ايدىلوب باصلىدى. بىزنىڭ ياشلىرىدىن بو كىتابلىرىنى اوقۇچىلار كۆب (البىت اوقۇرغە تىوش) آرالىرىندە شونىڭ فكىرىنى قوتلاۋچىلار بار. تورلى پادىشاھلىقلار دەغى ۱۵ لىب فنى جەمىيەتلىرىگە فخرى اعضا سايلانغان، آمرىقادەغى تورلى نەمىسە جەمىيەتلىرى طرفىدىن آمرىقادەغە چاقىرىلۇپ آندەغى ۳۰ - ۴۰ شەھەرلەدە يوزگە ياقىن درسلىر اوقۇغان كىيىڭ مەلۇماتلى شول پروفىسورنىڭ سوزلىرىنە قارىشى رەيە يازاراق آز بولغاندە شونى اوقۇ-چىلارغە جواب وىرراڭ بىز تاتارلار آراسىدە بىر دانە بولسە دە «دىن باشلىقى» وارمى؟ ھىچ شەھەسز يوقىدۇر.

بو كۈندە دىنلار آراسىدە باشلىقلارنىڭ اوكىمەغان اوشانداق يول باشچىلىرى رىياچى نادانلار صوقور صوفىلار دىنغە عبارت بولغان بىر دىن وار ايسە ھىچ شەھەسز بىزنىڭ مبارك اسلام دىنىمىزدىر. كىيلاچك نومىرلەردە بىلىدىكىم چاقىلى دىن صاقلاۋنىڭ شىرطلرىنى يازسەم كىرىك دىو حاضرگە طوقتىم ئىلى. «ھادى»

كىمەسەنىڭ قىلىنى اينجىتمە اوزگىدىن اى دل!
بۇندىن اوزگە اولابىر راھ سەادت مشكل

اورونسىزدىر. آندە صوقورلار قاپىتاتلىق ايدى. . . . .
آننىڭ اوستاۋىنە ھىئەت علمىدىن و بولدىز حاللىرىدىن خىبرلر وىرە. حتى كەكشان *Млечный путь* نىڭ بىراقلىغىدىن و آندەغى يولدىلارنىڭ صانلىرىدىن لافىلر اورا. . . . . قلبلىرى صوقورلار الله بىرلان بىندە آراسىدە واسطەلىق دەغى ايدى، غىب ايرلاردىن و كوزگە كورنىمگان ئىللە نىندى يات دىنلاردىن خىبرلر سويلدى. حتى نصوص قطعىگە قارىشى توشلار (رؤيالار) كورۇپ دىنلارنىڭ آستىنى اوستىگە كىتىرە. طبعىت نىڭ مەگگولك قاعدەلىرىنە قارىشى قارە اىيارچىلىرى ايلە صوغوشلار آچا. شولاي ايدوب هم شرىعت نىڭ هم طبعىت نىڭ مقدس و مؤبد قانۇنلىرىنى مسخرە قىلا. . . . . بو جىنايتلر بىرلانگىنە قالى اوستاۋىنە شوشى اشلىرىنى تقوىلىق و دىنلىك صابوب اوزىنى دىن صاقچىسى خيال ايدە. . . . . بو يازغانلارمىزدىن قىسقىغىنە: «بىر مەلت نىڭ اش باشچىلىرى عقلسىز نادانلر بولسە اول مەلت منقرىز بىولا. بىر مەلت منقرىز بولورغە باشلاسه آننىڭ باشلىقلرى صوقور صوفىلر، ماچى باشلىقى يىسابالافىر بولا» دىگان جەملەلر كىلۇپ چقا. بىر قىيارچى روس، باقىچە صاقلامق اۋچون آرزۇلىغىنە قىزغوب بىر صوقورنى قاراۋچىلىقغە ياللاغان اىكان. صوقور قاراۋچى ھىر وقت *я вижу* (مىن كورەم) دىوب قىچقروپ اولطورە، اوغورلاۋچىلر مونىڭ بو سوزىدىن قورقوب قىيارغە كىلەيلىر خىيالىلى اىكان. لىكن قاراۋچىنىڭ صوقورلىغىدىن خىبردار قىيار قارا قارى «ئىيو سىن كورەسن!» دىوب شىرطقنە قىيارنى شۇدالار اىكان. نادانلىق ايلە اىصلا نوب (كۆپىتىلۇپ ايدىلوب) كۆكل كوزلىرى صوقرايغان و بىنەئەلىيە بىر نە بىلمىز و آڭلاماز بولغان دىن ھەم سىياسەت باشلىقلر. بىز بىچارە تاتارلارنىڭ سىياسى اشلىرىنىڭ باشلىرىنىڭ شىرق و غىرب علملىرىدىن

«محمد عليه السلام» رساله سيني

انتقاد

«محمد عليه السلام» رساله سيني اوفوب چيقدق و طوغرى يازلديغندن ميمون اولدق . لىكن بونىكله برابر بعض بر انتقاد ايدلنه چك شيلرده وارد . بو جمله دن؛ پيغمبرمى نىك طوغان كونيى ۹ نچى ربيع الاول اولمق اوزره كوسترد . بكيىنه سند تابا المادق . نچه عصرلردن بيرلى بتون ديار اسلام ۱۲ نچى ربيع الاولنى مولود بايرامى يا صاب كلكده لردر . قطعى برهان اولما . ديغنده معمول و مشهور سوزگه مخالفت ايتكده وجه نه اولور؟ درست، پيغمبر عليه السلامنىك ولادت كوندنه دگل حتى آي حقنده ده تورلى سوزلر وار . شوبله ايسه ده مشهور و معمول اولانى ۱۲ نچى ربيع الاول دوشنبه كونيدر . بو خصوصه ابن هشام اوزينىك «سير» نده محمد بن اسحاق المطلبى اوزرينه متصل سند ايله : «فيل يىلى ۱۲ نچى ربيع الاول دوشنبه كوني طوغدى» ديه روايت ايلامشدر . بو سوزنى «السيرة الحلبية» صاحبي سعيد بن المسيب حضرتلردن روايت ايدوب : «وحكى الاجماع عليه وعليه العمل الان» ديه در . ابن حجر هم «همزيه» شرحنده اوشبو سوزنى تقويه قيلوب : «وهو المشهور وعليه العمل» ديه در . كر چه حافظ دىمياطى ۱۰ نچى كيچه ده طوغدى، ديه قطعى صورتى دعوى ايتمش ايسه ده دعوسى مجروح اولديغندن مقبول اولماش و متروك قالمشدر .

ابن دحيه ، تاريخ اجماعسى ۸ نچى كيچه ده ايدىكىنه ديمش و بو سوزنى ده هميدى ايله محدث ابن حزم اختيار ايتمشدر خلاصه : ۹ نچى كون حقنده بن بر روايت ده ناهيادم . شايد رساله صا . حىي برر حزام گه استناد ايله يازمش و : «اذا

ما قالت حزام فصدقوها فان الصدق ما قالت حزام» (۱) ديمش اولور . لىكن هر بر حزام سوزى درست اولوب بتماز . هر بر ياخشى آتنىك آبنوى و هر بر عالمنىك بر ياكلشوى اولور . زور بر استحال اولماديغنده مشهور سوزدن كوچه ازگه كرك ايدى .

«عقیده» رساله سنده ، رسول اللهنىك ايكى اوغلى كوسترلديكى حالده «محمد عليه السلام» رساله سنده اوچ اوغل كوسترلمشدر . شايد اوچ اولمقى درستدر .

افقرالورى محمد صابر الحسنى «اونا» .

«شورا» :- اخلاقسىز و اهليتسىز آدملىرنىك قلم ايله صوغشولردن ، سوكشولردن و عرضلره مسلط اولوب شغصى اشلر ايله اوغراشولردن بيزار اولوب بتديكمز صوك ، برنچى دفعه اوله . رق «انتقاد» اسمينه لائق بر مقاله كوررگه موفق اولدق . بو ايسه اوشبو مقاله در . صابر حضرتنىك قول آرتى ينگل اولوب ، خلقلر آز آز اولسه ده حقيقى «انتقاد» يولينه كره باشلاسه لر گوزل اولور ايدى . سوكشمك و شغصيات ايله شغللنمك ، اوغريلق و ايسر كلك ، زناچيلق و اولد و . چيلك قىيلندن بر «جنائت» ايدىكى و بونىك ده اعضالر تشكيل ايدلديكى وقت حاصل اولمش بر بوز و قلىق (خسته لك) سببندن حاصل اولديغى علم روح عالملى طرفندن اقرار ايدلمشدر . شونىك ايچون بويله آدملىرگه «سكوت» دن باشقه جواب اولماز ، «تيلرگان ايله قوتورغان ايكيسى بدر» دييورلر . اما «انتقاد» بالعكس شريف و مبارك بر شيدر .

(۱) اوشبو يىل «شورا» مجموعه سينيك ۱۵۵ نچى بيتنده و يرلمش بر جواب ايله : «اذا قالت حزام فصدقوها؛ فان القول ما قالت حزام» ديه يازلمش بيتكه تعريض قيله درمى ؟

« محمد عليه السلام » رساله سى ، كسوب اورنلرده مکتب درس كتابى اوله رق قبول اولنديغى معلوم . محترم معلملر ومکتبلرگه ياقين يوروب درس احوالى ايله آشنا اولوچيلر ، اوشبو رساله ده اولان كمچيلكلر نى قيد ايدرك بزلره كوندرسه لر ، فرصتلىرى اولانلارده اوشبو يرده يازلمش «انتقاد» قىيلندن يازار اولسه لر بزلرنى ممنون ايلرلر . صابر حضرت انتقادى طوغر وسنده كله چكده يازلنور .

« انتقاد » سايه سنده انسانلر اوزلر ينىڭ خطالرىنى تصحيح قىلورلر ، اخلاقلىرىنى صافلا- ندرلر ، بوزوق عادتلرىنى بترلر ، قلملرىنى طوغرى يوللرغه كرتوب ييارلر ، ملايم حركتار دن لذت تابارلر ، سوز سويلشورگه اوگره نرلر ، صحبت ومجلس ادبلىرى طوغر وسنده درس لر آلورلر . فقط اونوتمازغه تيوشليدركه «انتقاد» ، سوگشور ، شخصيات هم ناموسلر ايله اوغراشوغه بتونلاي باشقه نرسه در .

برنچى بۆيۇم

آنالر مکتبى

شوندى قايغولى حاللارنى بتر اولاققدر . مملكتلر نىڭ استقبالى وياش نسللر يهنىڭ يازمىشنىڭ اهميتنى بلگان كشىلر بزم بو اشمز نى بيك تقدير وتحسين ايتهرگه تيوشدر .

بو مکتب باشده بيك ساده اولوب ، اوچ آندىلينييه (قسم) گه بولىنه چك واڭ مهمى برنچى آندىلينييه سى اولاقچ . بو قسمده اوشبو نرسه لر اوقولاچق : ببالوغيا (علم تشكلات الاعضا) نىڭ باش بىئلىرى ؛ علم التشرىح ، علم منافع الاعضا (فيزيولوگيا) ايله برابر ؛ حمل (يوكلى بولو) وخا- تونلر آورولرى حقنده معلومات ؛ بالالر آورولرى ايله فسقه چه آشنالانو ؛ خسته لك وخيرسز واقعه لر زماننده برنچى ياردم ؛ بالانىڭ سلامتلىگىنى صافلاو و آنى آشاتو ، ايچرتو ؛ بالانىڭ بدننى فاراو وامراض زهر يه (فرنكى علتى) حقنده عمومى معلومات ؛ وراثت حقنده تعليم ؛ پيداغوغيا (علم التربيه) . ايكنچى آندىلينييه ده : تدبير المنزل (بورت فاراو) ؛ پشرو توشور و هنرى ؛ كيسو ، نگو وباشقه لرى .

صوك وقتلرده آنالر ايچون مکتبلر فرانسه واسويچره ده هم باشقه مملكتلرده كوندن كون كوبايه بارادر . آنالر مکتبى آچو فكرى بتر بو- رغده غى «خاتونلر تعاون جمعيتى» نده ده فوز- غالمشدر . برنچى مرتبه روسيه ده بو كى مکتب آچو فكرىنى قوزغاتوچى ل . و . اسلاؤتسووا خانم بو خصوصده اوزىنىڭ فكرىنى بويله سويلدر : بزه آنالر مکتبى آچو فكرى ، ميني چيت مملكتلرگه باروب قايثورغه ايدهدى . بوندى مکتبىڭ كيره كليگى حقنده اوزون سويله- ميم . معلومدر كه ، ييكلگنه بالا خسته لكلىرى ، ايله نه نادانلق آرفاسنده اوزايا ، كوچايه ده ئولم بلن نهايتلنه ياكه عبراك بولوب قالا . بيك كوب وقتده بزه گى آنالرنىڭ قوللرنىڭ بالانر بيه سى ايچون ، قارا كغو نادانلىق اوهامدن باشقه بر نرسه بولميدر .

بزم « آنالر مکتبى » نىڭ برنچى مقصدى

بىز « تىرىپە خانە » لىرىگە مەراجەت ايتەچكىزگە ، شونلارنى بىز مەتەلمەلەرىمىز زىيارەت ايتەچكىلەر وشوندا پىراقتىقە كۆرەچكىلەر .

اگر مەكتەب دوام ايتسە وىز رواج تابىسە بىز دىخى دە آلهەراق كىنودىن كىرى طورىمىمىز . بىز مەكتەبى « آنا آنا اينستىتوتى » يەنە ايله ندرەچكىزگە آنالار بىلەن آنالارنى بىرگە قوشوب ، بالا تىرىپەسىنى نظرى وەملى جەتلەردىن فىنى روشدە اوگرەنوشىنى دىخى دە كىزگەك و اساسلىراق صورتدە يولغە فويلا . چىمىز . ايشتە بو ، اوچىتلىسكى سىمىنار يەلەر و باشقىلارنى شىكىلى ، پىداغوغىچىسكى (اصول تىرىپە) اينستىتوتى اولمىچە رادىتلىسكى (آنا آناغە مەخسوس) اينستىتوت اولمىچىدۇر .

بىز مەقەدەمىز آنا آنالارنىڭ اوزلارنىنى اصولى بالا تىرىپەسىنە اوگرەتكەن اولوب ، مەربى (پىداغوغ) لىرى يىتىشىدۇر و دىگىلەر .

ع . بطلال .

اوپچىنى آندىلىپىنەدە ياش خانىلەر ، خا - تونلارنىڭ مەلىكى ، عائلى و سىياسى ياقلاردىن اولان حقوقلارنى ايله آشنا اولورلەر .

وانعى بىر مەسئەلەدە ، خاتونلارنىڭ ايرلەر بىلەن تىگىزلىكى طوغرى تىرىپەنىڭ بىرنىچى تىگىزى اولدىغى حالە بوگا خاتونلارنىڭ اوزلاردىن دە قارشو كىلوچىلەر بار . اكرە خاتونلار اوزلارنىڭ حاضرىكى حكو - مەتدەگى حقوقى حاللارنى ايله آشنا اولسەلەر ، شىبەسز اوزلارنىڭ حقوقسزلىقلىرىنى و حقوق اىچون كۆرەشونىڭ كىرەكلىگىنى آڭلا باچقىلار .

خطبە اووقوقندە بىز آڭ شەب فىنى قوتلارنى جەلب ايتەمىچى بولامىز . اشنى تىرەك اعانە تىگىزىنە قورمىچە ، بىر ك تىگىزىگە قورو نىتى بىلەن بىز باشدانوق خطبە طىكلاو اىچون حق آلماقچى بولامىز . بوگا قاراغاندە اوچ ايلق تەلىم قورسىنىڭ آڭ يوغارى حقى ۳۰ سومدىن كىم بولماس . بالا قاراونى مەلى ياقدىن اوگرەنەك اىچون

مەسئەلە و مەخارە

بولمى آچامىز ، دىە يورققە بىلەردىكىكۆز صوڭ تىركى تىلنى ياڭلاوچىلەر جىغوب سىزنىڭ بو يىغىشى اشكۆزگە قوشلوب ، يازارغە كىشىلەر . نىر كۆردە : « ياتوب قالغانچە آتوب قال ! » دىە بىر آيتوش بار . مەن دە ياتوب قالغانچە آتوب قالمايىن دىە بورنىغى يات تىركى سوزلەر بولماسدە اىچ بولمىغانك بو كۆنگى تىركى سوزلەرمىز يوغالماسە اىكىن دىە ، كىلوشسىز ، يالغىش مالىغىش بولسەدە « شورا » نىڭ تىركى تىلى يوغالماسون اىچون بول آچقانلغىنى قوطلاب اوشبو ! « آدمنىڭ بىلمىسىز ياشاوى » آتندە يازغان كىتابىنى ادارەگە بولاك قىلام .

صابىر جان شاكىر جان اوغلى .

« مەكە مەكرە » دن : « شورا » نىڭ ۱۹۴۱ نىچى بىت حاشىيەسندە : « فىزان آلدىغى صوڭ عەمومىت ايله تاتارلار چوقونمىشلەر » دىيولمىشىدۇر . بو سوزە تەجىب ايتىدك . م . ر . م .

« شورا » : - اوشبو تەجىب « تاتار » كەلمەسىنى مەسلمان مەناسىندە دىە آڭلامق سىبىدىن اولسە كىرك . « تاتار » سوزىدىن بىز مەقەدەمىز بو مەلىكەنە كلوب دە بىر قاچ وقتلەر حكوتم سوزمىش و صوڭرە مەسقوا حكوتمنە ياردەم و پىروپ بىبوك روسىە دولتىنى تاسىس ايلامىش مەغوللردۇر .

« آلمانا » دن : « شورا » دە « تىل يارىشى »

شمذ یلک خاطر مزده یوق. سؤالده مذکور اولان ماده لر حقنده حدیثلر نه قدر کوب اولسه لرده اولسونلر خبر واحد درجه سندنده اوتیما مشلر درر. غایه ما فی الباب حتی معنأ اولسون متواتر دگللر درر. بناء علیه بونلر ننگ ثبوتلری آنچق ظن مرتبه سندده قالور و اکثریننگ ظن مرتبه سندده دلالت لری حقنده ده سوزلر واردر. کرچه محدثلر دن ابن صلاح: «صحیحین حدیثلری یقین نی مفیدر» (۱) دیه دعوی ایتیش ایسه ده جههور علما بوکام موافقت ایتما مشلر. بوندن اوستون ابن صلاح ننگ بو دعواسی حنفی مذهبننگ پک کوب قاعده لری نی بوزاچق اولدیغندن ابن الیمام: «دلیل و حجت اولمق طوغر وسنده صحیحین ایله باشقه سنن، بر مرتبه ده اولوب بر بوندن مزیتلری یوقدر». (۲) مضموننده دعوی ایلامشدر. بوندن حاصل اولان- چق نتیجه: «حدیثلر ننگ ثبوتلری قطعی دگل» دیمکدن عبارت اولور.

سؤالده مذکور اولان آیتلرده، معلوم ماده لرگه دلالتلر وارلغینه تسلیم اولندیغی تقدیر ده ده ظن مرتبه سندن یوقاری و ارماز، بعضیلرنده ظن مرتبه سیده یوقدر. ایکی ظنی دلیلنی ترکیبدن بر قطعی دلیل چیقماز. «اعتبار، دلیل کوبلگینه دگل بلکه قوتلی اولمقینه در» دیمکاریننگ معناسی اوشبودر. ایهدی کوز اوکونده: «ظنی دلیللر ایله اعتقادات ثابت اولماز» همد: «ثبوتلری ظنی اولان حدیثلر ایله اعتقادات لازم اولور» مضموننده ایکی مقدمه طورر. نقیضین نی جمع ایتمک لازم کله چکندن بو ایکی مقدمه نی، اولدقلری کبی صاغلام حالده قول ایتمک ممکن دگلدر. بلکه یالکنز اولگیسینی و یا که صوگفی سنی غنه اختیار قیلورغه تیوشلی. ظنمزه ایکی

(۱) نووی شرح مسلم. ج ۱ ص ۳۵.

(۲) تعریب الاصول. ج ۲ ص ۲۶۸-۱۷۰.

«شورا»: - رساله کزنی قبول ایلادک، غیرتکنز ایچون تشکر ایتمکده مز.

«قراسنو اوفیمسکی» دن: - آخر زمانده بأجوج و مأجوج چیغاچغینه: «فاذا جاء وعد ربی جعله دکا...» آیتی ایله (کهف ۹۷-۹۸)، حضرت عیسی نزول ایده چکنه: «وانه لعلم للساعة فلا تمترن بها» آیتی ایله (زخرف ۶۱)، دابة الارض خروج ایده چکنه: «و اذا وقع القول علیهم اخرجنا لهم دابة من الارض نكلهم ان الناس كانوا باياتنا لا یوقنون» آیتی ایله (نمل ۸۴)، دجال اولدرله چکنه و مهدی ظهور ایده چکنه: «هو الذی ارسل رسوله بالهدی و دین الحق لیظهره علی الدین کله» آیتی ایله (فتح ۲۸)، قویاش ننگ مغرب طرفندن چیغاچغنه: «اذ الشمس کورت...» آیتی ایله (تکویر ۱) استدلال ایدنلر وار. شبهه یوقدرکه بو آیتلر ننگ اوشبو امرلرگه دلالتلری قطعی دگل بلکه ظنیدر. فقط بو خصوص لرده وارد اولان حدیثلر پک کوب. شول حدیثلر یده مهمل قویهق مناسب کورلمی. حدیثلر ایله اوشبو آیتلر برگه قوشولسه شوندن بر قطعی دلیل حاصل اولمازمی؟ بو طوغر وده بر جواب ویرلمه سینی منتظر مز. «میان عبد الاول بن محمد حافظ الاتاری».

«شورا» - بر برینه خلاف و مناقض اولان ظنی دلیللر پک کوب اولدیغندن اگرده بونلر ایله اعتقادات ثابت اولور ایسه بر شی حقنده نفی و اثبات ایله اعتقاد لازم اولماچقدر. اسلامده بویله تناقضلر قطعیا جائز اولماز. ایشته اوشبو محذور دن قورتولمق ایچون «اعتقادات، آنچق ثبوتی و دلالتی قطعی اولان دلیللر ایله گنه ثابت اولور» دیه بر اصول قویلمش درر. اهل علمدن بوکام مخالف وارلغی

احتیاج وقتندہ علمکنی یا شرمکدن رسول اکرم حضرت لری رضا اولمادیغنی خاطرارندہ طوتوب شاید بحث ایلرلر و بیلدیکنرینک نتیجه سنی ده اعلان ایدرلر . حواله ایدر ایچون روسیه اسلاملری آره سنده دینی بر ژورنال اولمادیغنی سببلی بویله مسئله لر حقندہ مذاکره ایدرگه بزلر مجبور اولدق ، احتمال که بوندن صوگ هم بو مجبوریت دوام ایلر .

امرنک اهوئی اولگی مقدمه نی قبول ایتمکدر . بوقسه پک کوب اصول شرعیه مز آست اوست که کور . اشراط ساعت حقندہ مروی حدیث لردہ دخی پک کوب حاللر ذکر ایدلنور . شونلردن بعضیلرینی معتقد اتدن صاناب بعضیلرینی مسکوت فالدرمقده سبب نه اولور ؟ کله چکده میدان آلاچی معلوم اولان اوشبو مسئله طوغر وسنده علم اهللرینک ده مذاکره ایتمکلری مطلوبدر .

تقریض

طرفندن خانون وفزلره مخصوص اوله رق ترتیب ایدلمشدر . حق ۱۵ تین .

***

ادیب اول برنچی کتاب - ابتدائی مکتبلرنک برنچی صنفلرنده درس اوله رق اوقتلنور ایچون تعلیق یازوی ایله تاش باصمه ده باصلمشدر . مرتب و ناشری «تاشکند» شهرنده منور قاری ابن عبدالرشید خان جنابلریدر . اوشبو کتابلر هر بر مشهور کتابچیلرده اولنور .

***

روح حقندہ فلسفه جدیده و اسلامیت که بر نظر - اوفا شهرنک امام و مدرس جهان گیر افندی آبزگلدین اثری اولان بورساله ۵۶ بیتک «شرق» مطبعه سنده باصلمشدر . مندرجه سینک نهدن عبارت اوله چی اسمندن آگلاشلور . بو مطلب طوغر وسنده اوز لسانمزدہ باصلمش اثر وارلغی معلوم دگل . شونک ایچون برر دانه سینی آلوب اوفورغه تیوشلی .

حساب مجموعه سی - ابتدائی مکتبلرده تعلیم ایدلنور ایچون دبه «خدمت» شرکتی طرفندن ۱۳۷ بیتک گوزل روشده باصلوب چقمشدر . مؤلفی ادریس بغدادنوف اولوب حقیده ۳۵ تیندر .

***

عقاید اسلامیه - اوشبو کونلرده «طرابلس الشام» ده وفات اولان حسین الجسر تألیفی اولان اوشبو اثر ، ایکنچی دفعه اوله رق «خدمت» شرکتی طرفندن ۱۳۴ بیت اوزرنده باصلوب چقمشدر . بو کتاب ، بر وقتلرک معتبر مدرسه - لرمزده درس کتابی اوله رق استعمال ایدلمکده ایدی . خواجه نصرالدین افندیکنک «قرائض» ایله «قدوری» سی (قرائض ایله قدوری یرنده) لطیفه اوله رق یازلنور . فقط حساب مجموعه سی باشنده بسم الله قویولوب ده عقائد اسلامیه باشنک بونک قویلمادیغینه هیچ بر سبب تابا آلمادق .

***

المنیحة البهية - حجة الحکیم المحمودی

سۆزگە

قرىه خلقلار يىڭ زھنلىرى، بىلۇلرى آچلسە البتە اوشبو بېشىوز سوزگنە يىتماز، بلكە دخى بىر قدر سوزلر اوگرنگە مجبور اولورلر، فقط بو اوگرتلنە چك سوزلر خواه عربى و فارسى، خواه تركى اولسون بارى بىردىر. طوغروسى بىزم احتياجمز تىل صافلامقده دگل بلكە املازمى قاعدهگە قويىمقده در. ايشتە بونى قايرغورغە تيوشلى.

❖ يىركرەسىنى تيشوب اوتەدن اوتە چىقمق. آمرىقا عالملىرىدن اميل ولامار يون اوتەدن اوتە بىرنى تيشوب چىقمق حقنە فكر يوروتەدر. همده جنوبى آمرىقادن تيشوب آفريقاغە چىقارغە تيوشلى كورەدر. بواش بولسە پك كوب خزىنە لىر و غريب علملر كشى اولنە چقدر. «المؤيد». ❖ اهمىنلى كشىيات. تاشكندە آثار عتيقه مجلرى طرفىدىن آچلغان بىر تارىخ جمعيتى بار. بونىڭ اعضالى تركستان، بخارا و خيوه تارىخىن ازله و هم ميدانغە چغار و ايچون بىك كوب خدمت ايتەلر. طبعى اعضالى آرسىنك محترم ديوايى دن باشقە - مسلمانلر كورلمى. جمعيتنىڭ صوڭغى جىولشلىرىندە مسلمان تارىخىنە تعلقلى مهم مسئلەلر قارالمشدر. بونلر: سمرقندە ياڭا طاب - بلغان «الوغ بك، خان رصد خانەسى نىڭ خرا - بەلرى، ايسكى بخارادەگى هيئت قوراللرى، تيمىرلىك نىڭ طوقتامش خانغە ھجومى عقنە ايسكى روايت و تصويرى، تيمىرلىك اوزى سويگان بىروس قىزى [اسير] نىڭ تىلگى ايله سالدرغان و آنىڭ جسدن كومگان ايسكى بىر «ترىبە» حقنە معلومات، آنىڭ تارىخ و رسملىرى، ايسكى خيوه خانلرنىڭ چىت ملىكت ايلچىلرن قبول و شلىرى،

فرانسىيەدە غزتە وژورناللر - بتون فرا- نسيەدە حاضر ۳۰۶ مڭ ۳۰۶ تورلى غزتە وژورنال چقادىر. بونىڭ ۳۰۶ مڭ ۳۰۶ كوندە لىكىر. بو غزتە وژورناللرنىڭ ۳۷۹۱ پارىژدە، ۵۱۸۹ زى ولايتلردە، ۳۲۶ سى فرانسىيە نىڭ مستىلكاتلرنىدە باصىلادىر. بوندىن ۶۰ يىل انىڭ پارىژدە الڭ زور غزتەلردە قول ياولغى زور لغندە غنە ايدىلر. حاضر كوسى بورغان زور لغندەدر. زور غزتەلر راتاسيونى ماشىنادە باصىلادىر. بو ماشىنالر ساعتىنە يوزمڭ نومرنى باصوب بويكەب بىرەلر. آمرىقا، مطبوعات موقوتە طوغرونە فرانسىيەدن بايراقدر. بونىدە ۱۴ مڭ ۹۱۷ غزتە وژورنال چغوب يارتىسندن كوبرەگى كوندەلك. آمرىقا غزتەلرنىدن «دەيلى آند نيويورق پرهس» ھر كون ايكى نومر (ايرتە و كىچ) چغوب ھر نومرى ۶ زور بىتلىك بولادىر.

تيل صافلامق - مسلمانلر قوميت فرقه اعتبار ايتما دىكلرى سببلى اوزلرنىدە اولان كچىلك لرنى ايكىنچىلرنىن آلوب بولسەدە كامل ايلرلر. حرفلرمزنىڭ بىر توسلى اولمقى و بىر بىرىدىن سوزلر آلتمقى اوشبونىڭ ايچوندىر. ايمدى اوشبو معنا ايله تيل صافلامق دعواسندە بىر تركدە اولنماز. اگردە مقصود عربى و فارسى سوزلرنىڭ قاعدەلرى ايله برابر آلماقنى صافلانمق ايسە بونىڭ بىر قدر وجھسى وار، لىكن بوش دەمكن اولمىە چقدر. اگردە مقصود، اول خلقلرى آڭلارلىق روشدە يازمق اولسە بىھودەدر. زىرا قىرىه خلقلرنىڭ بتون مقصودلرى بېشىوز قدر كلمە ايله ادا قىلنور. اما بتون ملتنىڭ احتياچى اوشبو بېشىوز كلمە ايله گنە تمام اولمىە چقدر.

هر سنه چاخوتقه دن ايكي يوز مك چماسى كشى اوله. ميقر و بلى آورلارغه طوتلو چيلرنك مقدارى بر ميليونغه يتهدر. واشينغتون ولايتى بو يل چاخوتقه غه قارشو تدبيرلر ايتهر ايچون يكرمى بش ميامون فرائق تعيين اينكان. شهر اداره لرى، و تورلى حفظ الصحة كاميتيتلر يده اوزلرندن ۱۵۰ ميليون فرائق تعيين ايدوب بوڭا قوشلغانلر. ديمك يالكز واشينغتون حكومتى دائره سنده چاخوتكه ايله صوغشور ايچون يالكز رسه مى دائره لر طرفندن قرق ميليون فرائق آقچه طوتلار. آمر يقانك ۲۷ اشنانده چاخوتقه ليلر ايچون غايت مكمل ساناتور يالر يا صالمشدر. آمر يقاده چاخوتقه ايله فابرىق وزواد ايله لرى صوغشديغى كى، اشچيلر اوزلر يده صوغشه لر، نور چه سترن اياالتنده، اوزلر ينيك فابرىق وزواد لرنده ۱۹ مك كشى خدمت ايتنه طورغان خوجه لر، شول اشچيلردن ميقر و بلى آوروغه مبتلا بولغانلرن ساناتور يالرده تربيه له و راصخودلرن اوز اوستلرينه آلغانلر. هار فورده اون مك لب اشچى مخصوص بر بر كاميتيت توزوب، چاخوتقه غه دوچار بولغان ايده شلرن دولاتور ايچون، هر آى اوزلر ينيك زالونيه لرندن بر مقدار آقچه آيروب جيا باررغه اتفاق اينكانلر. ايتلگان تدبيرلر سايه سنده يا اوروپا و آمر يقاده چاخوتقه آوروى كيند كچه كيمي بارا. اما روسيه ده بو خصوصه غى تدبيرلر بيك اهميتسزدر.

قرغرلر آره سنده طوروب قايتقان بر معلمنك سوزينه كوره، بو آورو انلر آره سنده ايس كيتكچ درجه ده كويدر. چونكه معيشت لرى حفظ الصحة كه بيك مخالف ايمش.

اوستنده حيوان صورتلرى و يازولر بولغان ايسكى بخارا صاوتلرى، خيوه ايله روسيه آره. سنده غى الك برنجى دفعه مناسبت باشلانوتارىغى و باشقه لر.

* «لوندن» شهرنده مسجد - «لوندن» شهرينه مسجد صالمق اسميني چيقاروب بر يهودى كوب آقچه بيغدى. صوكره شهردن بر ساعتلك يرده مسجد بنا ايلادى. مسجد يانندن بر اورن صانوب آلوب داچه روشنده اوزينه بر يورت صالدى. لوندن شهرينه بر ر مسلمان باي يا كه شهزاده و توره سى كلديسه يهودى هر تورلى واسطه لر ايله يول تابوب شول كيمسه نى مسجد كه آلوب باروب كوستره، كوهى آرمى شوندى بر نرسه قابوب فالادر. سارانغى ايله مشهور اولان افغان شهزاده سى (بو كونده خان) لوندن شهريني زيارت اينديكى وقت بخشيشلرى ايله خادماريني رضالاندره آلهادىغى حاله يهودينك دعوتى ايله مسجدنى كوررگه واردى ويهودى گه رحمت ايتوب بيشيور آلتون ويروب كندى. چيت مملكتارده مسجد صالمق خبريني چيقا - روچيلرنك هر بر ينيك اوزلر ينيك خصوصى بر مقصدلرى اولدر. صبى بالالر قيبيلندن ساده لك كوستررگه و آلدانرغه تپوشلى دگل. لا اقل مسلمانلرنك ماللارنى دين و مسجد اسمى ايله آشاماسونلر!

«المنار»

چاخوتقه غه قارشو صوغش - الك بمان آورولرنك برسى چاخوتقه در. لكن يا اوروپاده و آمر يقاده بوڭا قارشو فوق العاده كوب غيرت صرف ايتهلر. آمر يقانك يالكز نيويورق شهرنه

لطائف

۵۹

قصه سويلوچيلردن برى، يوسف پيغمبر
قصه سيني سويلادىكى وقت: «يوسف پيغمبرنى
آشاغان بورى - خوشب - اسملى ايدى» ديمش.
آرادن برى طوروب: «افندم، يوسف پيغمبرنى بورى
آشاماش خطاسويلرسزا» ديدىكنك وعظسويلوچى
«ياكلش ايتهم، يوسف پيغمبرنى آشامغان بورينك
اسمى - خوشب - ديمكچى ايدم» ديمشدر.

۶۰

«دينى ژورنال چيقارر ايدم، بونك ايچون
نه كى شيار بيلورگه كرك؟» ديه مشوزت
ايدوچيلردن برينه مصرنك الوغ آدميرندن برى:

«بو كونده اسلام ديننه عائد ژورنال چيقارر
ايچون قرآن ايله حديث علملرينى تمام بيلورگه
كرك، آنك اوستنده - دار الفنون - درسلىردن
شهادتنامه آلورغه كرك، اما اورام اورتاسنك آنان
طوغه روشده يوررك درجه ده تينتاك اولغان آدم
ايچون هيچ نرسه شرط توكل» ديه جواب ويرمشدر.

۶۱

برشهرده اجاره ايله طوروچى برمسلمانغه
مسافرلر كروب، نماز اوغورغه حاضرلنديكلرى صوك
خواجهنى چاقروب: «بزرگه قبله نى كوستر، قانغى
طرفك؟!» ديمشدر. خواجه ايسه: «بزرگه بو فاطرگه
كوچكانمزرگه آلتى غنه آي» ديه جواب ويرمشدر.

مصاحبه

فينلانديە خاطرآتى.

خلق نيقدر طرشوب اشل سده بيرينه اشانه
آلمى. يرنى اول اويناتى، ير آنى اويناته.
اما آوروپاده، مثلا: شؤيدلر و فينلرده
اش باشقه توسلى. مخبركز بو يل جاينى فينلان -
ديهده «ؤيبورغ» غوبيرنه سنده اوزدرغانغه فين
كرستيانلرى اچنده كوردىگنى قسقه چه ياراچق:
فينلر اوزلرينك بلهليلكلرى و طرشلبلىقارى
سايه سنده «Стихийныя явления» (حوادث
جوويه) لرنك ضررلى تاثيرندن اشلرينى فوتقا -
رو درجه سينه يافنلاشقانغه اول اوفوچيلارى
اوچون بلكه فائده سز بولماس. فينلر نيندى
ناچار يلدده ايگونسز بزنك كرستيانلر كبك آچ
فالميلر. فينلرنك يرلرى كوبسنجه كوللر غرانيت
ناشلىرى هم چرشى و ناراد اورمانى ايلان طولو
هم سارلق بانافلق ايدىگى معلومدر. بوندى
اورنده ايگون كسبى ايلان ياشار ايچون، فينلر

كوز يندى، خلق ايگون آشلغن جيدى.
غزيتته خبرلرينه فاراغانده روسيده بو يل صبان
آشلق شهب اوسكان. خلق طوق وشاد. آشلق
ياخشى بولعاچ سوداده كوچلى. بزنك سوداگر
نانارلرمزده مكاربهده ياششى تابوش ايتكانلر.
بيك كوكللى حاللر... لكن كيلهسى يل ايچونه
خلق طنجهسى؟ ۹۱۰ نچى يل ۹۰۹ يلغه اوخشارمى؟
ئلله نيجه ميليونلى خلق طوق بولورمى؟ اوزغان
يللرده غسى اچلقلر خلقنك يوره گندن چغوب
اولگرگانمى؟ «بير اوسدرمى، آشلق اوكمى!»
ديوب زارلانولر، ماللرينى حتى بالالرين صا -
تولر اوزاققه مو طوقتاغان؟ بوكار فارشى بز:
«يوق، بزده خلق بريل طوق بولسه ايكنچى يل
آچلى طوقلى قالا! خلقنك، رزقى تايمين ايتامگان،
ايگون كسبى بلم و قولنورا نورى ايلان يافتور -
تلمغانده آشلقنك اوسوى تصادفيگنه ديمز! بزده

فورماسیونلارنى سىرەك كېسە-
لر دەلى بۇركارى، خاتۇنلارنىڭ مىلى كاستوملرى
قاموت، دوغا، بالته، چىلاك، چومش، وباشقه
يورت يېرىمى باھللىرى اوزلرى بىر روشده بو-
لوب روسىيەدە اشلىنمىگەن كورنوب طورا. حتى
آربالرى اول آراسىدە غى شافرداب طورغان
طاش جايلىگان يوللرىنە قاراب اوزلرنە اشله-
نە. ممكن قدر هر نرسەنى اوزلرنە اشلىلر.
چىتكە آقچە چىقارمىلر. شوكار كورە خلق هر وقت
مشغول. اش بهاسى قىمەت بولغانغە اشچى خلق دە
شاقتى باى. اگر داچاغە كىلوچىلار روس
اشچى سنى ياللاب كىلسەلر آنى نىچكە پىترغە
قايتوب كىتارگە مجبور ايتەلر. قىلرغە غنە تىمىلر.
چونكە اوز قىلرى كىچنى پويغەلر (بىكتلر)
ايلان بوررگە چقىلر اشچى ايلان ياخشى معا-
مل قىلورغە كىرەك. چونكە برسى كىتسە اىكنچى-
سى آچ قالسەدە كىلمى.

اوللر دە هېچ بر توره يوق. كىرەگىدە
يوق. ۳ آى اچىدە بر چىش اورلانغانون
ايشتمادىلر. بر مرتبە صوغش طالاش كورمادىلر.
خلق اىبلى واور صالماق. سويلاشوب اوطورر
ايچون بىك آچىق توگىلر. جوابنى بىك اوزاق
اويلاب بىرەلر. برده قىمىلر. خاتون قىز قرده-
اشلىسەلر دە اورامدە سىرەك اوچرىلر. بالالردە
غايىدە ادبلى بىزنىڭ اوللر دە غى كىك آر با آرتىدىن
يوگرو توگل، كشى كورسەلر اوبلرىنە قاچالر.
الوغلر دەدە اوزوچىنى ترزەدن قاراب اوزانو
يوق. بالالرنىڭ صو كرگانن اوچرانساڭ بوگروب
چغوب تال اچىنە قاچونەلر. خىلر اورامك آچىق
ياشنىكلر دە آتە، اون كون ياتەلر، هېچ بر بالا
قول تىگزمى.

بتون خلق غىزىتە وژورنال اوفى! بونده
هېچ بر خىطائ يوق. مېن زور اولدە نوردم.

كېك دە باى و معرفتلى بولور ايچون برىگنە يول
بار: Трудь (طرشو) در. بوكار قولتورا دىسەك
هم يارى. مېن يوروگان بىرلرنى تىپىچنى فېن-
لاندىيە ديوب بولمى. چونكە ۋىبورغ غوبىرنەسى
پىتر بورغە كورشى بولغانغە روسلر كوب تاثير
ايتىشلر. شونلقدىن بوغوبرنە خلقىنە اچكى فېنلر
قرن كوز ايلان قارىلر، بوزلغانغە حساب ايتەلر.
بونده خلق يارلىراقىدە، آراقىدە اچكالىلر. آلايك
اورتە روس كرستيانلردىن، هم مېنم آزا اولسەدە
تانوشدقم قزان آرتى كرستيانلردىن كوب بايلر.
فېنلردە دۋورەنلر يوق ديورلك. كرستيانلردە
آرىنداتورلر. كرستيانلرنىڭ ۱۰ دىساتىنەدن آلوب
۴۰-۵۰ حتى ۱۰۰ دىساتىنە يىللى بار. حيوان-
لرى ۱-۲ آت، ۱-۲ صىير. صارق سىرەك اوچرى.
عادى صىير ۴۰ تنكەدن ۱۵۰ تنكە. آت ۷۰ تنكە-
دن ۲۰۰ تنكە طورا. اشچى بىك قىمەت بولغانغە
يورت خواجهسى ۳-۴ دىساتىنە بىرىنگە اشلى
آلا. اش Интенсивный بولغانغە بوتىرەدە بوندىن
آرتقان بىر اورمانلىق. شونلقدىن اوطن آرزان.
قايىن اوطن ساژىنى ۳-۴ تنكە ناراد ۲-۳ تنكە.
اوى قارالتى ناراددن ياخشى وكىك ايتدروب
سالنغان بولا. فېنلرنى اوى سالورغە ياراتوچان
دىلر. آت، صىير ايچوندە آزا بارلى يلى ياصالا.
مونچەلرى قارا مونچە. هر شنبە كىچ ياغوفرض
حكىمىنە گرگان. داچاغە كىلوچى شەر كشىلرى
فېنلرنى اويالتماس ايچون بو كىچنى بولمەلردىن
چقىلر. فېنلر اوگايلىق ايچون مونچە غە بتونلرى
حاضرلەنوب كىتەلر. بىكشنبە كون هېچ بر اشكە
طوتونمىلر. ايرتە بلن آتلرن يگوب عائىلەلرى
ايلان زور راق اولدە غى عبادتخانىلرىنە (كىر-
كاگە) كىتەلر. آندىن چابشوب قايتولرى كوگالى
بولا. فېنلردە قولتورا ساماستويانىلنى ايدىگى
هر نرسەدە كورنوب طورا. گرچە بىزنىڭ چىتوك

تینه‌سینه فینلانندیه ده ۳۵۰ - ۴۰۰ پود بیره. بو
پچان توقلیلقده پودی صولی پودینه طورا دیلر.
روسجه بوکار Клеверъ دیلر. قرغزلر جوگر چقه
دیدکلری اولهن بولورغه کیره ک. فینلر اوز
یرلرنده شهب اوسه تورغان صورطنی سؤید.
کلیویرنی Тимофѣвка اسمی اولهن ایلان آرالاش
ساچهلر. پچان پودی ۵۰ تیندن بر صومغه یته.
ایگونلک وپچانلک لرینی یل صاین تیرسلیلر.
اما تیرسنگ یوگی بر تنکه بولغانغه، همه اولده
آز بولغانغه آلا کوبدن زاوؤده یاصلغان
دارولر ایلان یا کاترته لر.

بو دارولر ایزوینست وسویاک اونلرندن
عبارتدر.

«شورا» کبک ادبی مجموعه صحیفه لرنده
پچانلر وتیرسلردن بحث آچو بیک کیلشوب
بتماگانگه اوقوچی کرسیتیانلرنی بر حقنده چققان
رساله لرنی وسامار شهرنده چغا تورغان «اقتصاد»
مجله سنی آلوب اوقورغه توصیه ایدوب سوزمنی
توقتاته من.

بوغاریده یازغانلرم فینلانندیه گه کیلو ایله
کوزگه طاشلانمقده در.

صوگفی یلک بعض مسلمان دیپوتاتلر وباشقه
ضیالیلرمز فینلانندیه گه کیلوب کیتکاله دیلر. اما
فینلانندیه گه اشلرگه اویرانورگه کیلور
کوک. موندده هر کم اشلی یالقاولرغه اورن یوق.
بونده «اشله بکنه نابارسک اوز حقکنی!»

م - یارف.

غزیته سز براوی کورمادم. ایگ یارلی آرینداتور
یوخنا بر غزیته یراشینه دائر بر ژورنال آلا
ایدی. غزیته آتنگه اوچ چغا. بهاسی یلغه ۴-
مارقه - ۱۵۲ تین. ژورنال آیفه بر مرتبه چغا -
۲ مارقه. هر اولده اگ یاخشی اوی مکتب.
ایر وقز وبالالر برگه اوقیلر. زورلر ایچون
آوللرده خلق آقادیبیه سی بار. کرسیتیاننی هر
تورلو بیر ماشینه لری واورلقلر ایلان تانوشدره لر.
یر اشنده فن وتجر به کیره کلی تابقان اصلحانلرنی
فین کرسیتیانلری بو لیکسیه لرده ایشته لر، کوره-
لر، هم اوزلری شولای اشلرگه کیشله لر. بزده گی
اینیرتست (عطالت)، کتابدن کولو، اوشانماوسزلقنی
مین آلارده اوچرانه آلمادم. یرلرن اسکرتماس،
اوسدر ماسلک حالکه یتکر ماس ایچون آلی،
آرنلی نیندی اورلق ساچارگه کیره کنی (Съво-
сборотъ) نی بیک یاخشی بله لر.

پچانگه کیلسه ک اورنبورغ غوبیرنه سنه گی
بولونلرنی بونده توشکده ده کوره آلماس سک اما
پچانلری مول.

چونکه پچانلکنی ده سورهلر، طرمالیلر،
پچان اورلقنی ساچهلر. آوروپاده پچان ساچه
باشلاوغه یوز یل تولوب اوزدی.

آفستریه ده برنچی تابقر پچان ساچوب،
آنک فائده لیلغنی خلقه آگلانوب یوروچی بر
اُشچی گه پادشاهلری میرزالق در جه سنی بیرمش.
صوگره خلق اوزینه پامتنیک صالدرمش. فینلانندیه
ده کوبدن بیرلی ساچهلر. ساچکان پچان دیسا-

تیل یاریشی

مین ایندی ایسکی اویلارم، بورونفی
تله کلرم، باشدهغی منه زلرم، (۱) وایک شلرمدن
(۱) عادت. (قزاقچه)

بر تاتار یاشی آغزندن.
بو کونده مینم طور مشم بیک بولغانچق،
طومانی کوکلسزدر:

صوڭندىن بارا تورغان ييري يه ييتكانمى سيز مى ده قلام .

آره صره موندى اويلار ميني اومارتا قورد- لرى كبك، توشه ككه يانتقاچ چولغاب آلالر . اى مين سيڭا ايتيم، اويلارغه كرىشەم، بر اويدن صوڭ بر اوى كيله . بو اوينى بتردم ديگانده گنه؛ آڭارغه ايكنچى براوينڭ كيلوب طوناشقان سيز مى ده قلام . ايكنچى سينه اوچو- نچيسى به يله نه، اوچونچيسينڭ ايتەگين دورد- نچيسى كيلوب طونا، شولاي ايتوب صوزولاده، صوزولا . دوشونه، دوشونه ميم يالغنا، باشم آورتا باشلى، يوقوم كيلگان بولا . كوزم ئەچپته، طن آلوم يشايه، مش، مش مشنيم . بو دوشونچەلر بتسون ايندى ديب ايكنچى ياغيمه ئەيله نوب ياتام، يوق بتيلر . كينه تكنه چالقان ياتام، يوز توبان ياتام، بولمى . كيساميلر . باشمىدن بوتون اويلارنى سبروب توكمكچى بولام . بارلق دوشونچەلرمنى اوچلاب ئرغترغه نلەب قولمى سلتەب يېرەم . تيك ئەبدن (۱) آلسرەگەچ، آتەچلر آراسنده قچقرو ياريشى باشلانغاچقنه ئيزلوب يوقلاب كېتەم .

ايس كيتكچ بر اش ! آره تيره تونله شولاي اوى دريالرينه چومغانده مينم قارنم بيك آچغوب كېتە . مونه شولاي قارن ده آچقسە اول توننى ميڭا بوقو يوق ديمكدر .

مين قايسى كونلرده كوندزده كندى بولمەده اوزمنڭ اوتكان لرمى بو كونگيلرمنى، كېله چكارەنى قسقسە بارلق طورمشمى دوشونورگە باشليم . دوشونەم، دوشونەم، كوز آلدم قارانغولانوب كېتە، بر نرسەنى دە كورەسى كېلمى، ايچ پوشا، يورەك قاينى، كوكل موڭايا، آچو كېله بوتون كشىلر، بارچە جالسكر، ايبىرلر ميڭا اوچ كبك

(۱) قزانچە : تمام، بوتونلەي .

بيزدم . آنلرلى ياراتيم، سويەيم . مين بارلق ايسكى نرسەلرنى، ايسكى طورمشمى كورالميم . ياش چاقلرمنڭ ئەرەم كيتوينه قايغورام، ايسكى كونلرده طوا طوروب، شول چاقلرده ئولب كېتمېچە، ياڭى كونلرگە كيلوب ييتويمە اوفنانام . ميڭا يارتى تينليك تابش كيتورمى تورغان اشلر، نرسەلر بلن ماتاشقانلغيمە بارما- قلمنى تىلەب اوكونەم . ترسە كلرمى تىلەمكچى بولام دە آغزم يېتمى . مين ياڭى كونلرگە ايريشوب دە، ياڭى كونلرگە كېلىشە تورغان اشلر اشلەونڭ توشىلىگىنە اينانماغان بولسام اول تىكلى قىين دە بولماس ايدى . مين بيت ياڭى كشىلر كبك اينانام، ياڭارونى، ياڭاچە بولونى، طورونى تليم . ئە اوزم ايسكى چاقلرده اوسكان، شول چاقلرغە غنە ياراقلى ايتوب ييتشدرلگان . شونڭ ايچون مين ياڭى كشىلر كې قىلانورغە كلەسەم دە، جونلى باشلى اش اشلى آلەيم . مين اوزمى قناتلرى قرقلغان قوشقە اوخشاتام : ايركن بوشلققە كوتەرلوب، طادلى طادلى اوچارغە كلەي دە، طالپنماقچى بولا . آزاراغنه كوتەرلە دە، شاپ ايتوب يېرگە يغلوب توشە . مين قاي چاقده اوزمنڭ طورمشم صارتين، ئلە نيندى اويلارغە كېتەم . اكر مين شوندى اويلارغە چومسام جيونەدە اوطورسام دە، ئە يله نەمدەگى لرنى اونوتام . بر تاوش ايشتميم، بر نرسە سيزميم . يورگان چاقلرده اويغە باطسام، قايسى اورامدىن بارغانمى بلميم، آياق آستىدەغى تاشلرنى، چوقورلرنى كورمىم، قاچان، قاچان آبنوب كېتەم، آندە صانك سورونوب يغلام . شول ميزگلده (۱) ميني كورگان كشىلر شارقلد اشوب كولهلر . خاتون قزلردە كورسە بوتونلەي قزاراسك . اويلى، اويلى بارام،

(۱) «میزگل» قزانچە چاق (моментъ)

طورمشمنی قاپلاپ طورغان طومانلر کوتهر-
لورده، شونڭ آرتندن بالقوب تورغان قویاشلی
کونلرگه بگزه ئان یه ملی «کیلچک» کورونوب
طورور، دیم. اوزبزنڭ جرچیمز ایتکان بیت :

سوینچ ككونده بولمیدر

قایغو برگه یوریدر .

بوگون یاقتی قویاشدن صوڭ

ایرتنه گه بوران یوریدر .

« . . . . »

اخطار: «شورا» ده بر کیمسه گه نسبت
ویرلمش یا که آخرینه امضا قویلمش مقاله لر
حقنده ادبی جهتندن ارلان مسئولیت صاحب لری
اوستارنده در .

تصحیح

۱۲ نچی عدد «شورا» ده تفسیر الجلالین
حقنده ویرلمش جواب یا کلمشدر . بوکا سبب
«کشف الظنون» نڭ: «تفسیر الجلالین من
اوله الی آخر سورة الاسراء للعلامة جلال الدین
محمد بن احمد المحلی ولها مات کمله السیوطی»
مضموننده عبارتی اولمشدر . درستی ایسه آخر
جلد ایله فاتحه تفسیری محلی نڭ اولوب بقره دن
اسرا سوره سینه قدر اولانی سیوطی نڭدر . «حسن
المحاضرة» غه مراجعت اولنه . ج ۱ ص ۲۵۳ .

کورونه لر . طورمش یالکز آچی، سویکومسز
ایزگچ بر نرسه صنده کورونوب طور . آنده
بر قزق، یوبانچ . تم، اکلنجه کورولمی . آلدکن
قارانغولق، قیونلق، واطلودن باشقه بر نرسه
طورمی ، هونسه شول میزگلدن بیک تیره نندن
کورسونوب قویاسن . شول چاقده چققان طن
شوندی اسسی بولا کم، اوت آندن آزغنه قزو
بولسه کیره ک . چندن ده، ایچدن چققان شول
یالقندن بریانغین چغوب ده بیرنی آنڭ اوستنده
گیلرنڭ بارچه سین یاندروب کل ایتسه بیک
یاغشی بولور ایدی . . . . .

مونه شوندی کوکلسز اویلار، باش وانچ
دوشونجه لر بلن مین بوتونله یودیم . آپتیریم .
ایسکی یوللر بلن کیتهم کیلمی . اوزم یا کئا
بر ئز صالا آلیم . قایقولر منی، موکلمنی اوز منڭ
یافن ابده شلریمه سویلیم، آنلرغه طورمشدن
زارلانام . قای چاقده آنلر بلن سوز کوره-
شدروب ده کیتهم . اوز قاراشارمنی توغری
ایندروب چغارورغه طریشام . تیک مونه
شوندی کوکلسز اویلار آراسنده، قاتلاولی،
قاره بولوتلرنی تاب یالط ایتوب کیتکان یاشن
شیکلی قای چاقده کوکلی، یوبانچلی نرسه لرده
کورونوب کیتکالیدر . باری شول، آنده صانده
کوکلی آزرای آچوب بیره تورغان دوشونچه
لر بلن بر آز یوبانام . ئلله اشلرم ره نله نور،

محرری : رضا الدین بن محمد الدین . * ناسرری : محمد شاکر و محمد زاکر راسیفار

«شورا» اورنبورغده اون بیش کونده بر چققان ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ:
НА 2-й СТРАНИЦЕ ОБЛОЖКИ 30 КОП.,
НА 3 и 4 СТР. — 20 К. ЗА СТРУКУ ПЕТИТЪ.
АДРЕСЪ: Г. ОРЕНБУРГЪ,
РЕДАКЦИЯ ЖУРНАЛА „ШУРО“.

— آونہ بیلک : —
سنه لك ۵، آلتی آیلق ۲ روبله ۶۰ کاپک .
«وقت» برلن برگه آلوچیلرغه :
سنه لك ۹، آلتی آیلق ۴ روبله ۶۰ کاپک در .

- معلم حسن علی، میر سیاف کریمبايوف، مگلی بای افندیلرگه: مکتوبلرگز اوز نوبتلری ایله باصلنور .
- سویندک افندیگه: مقالهگز آلداغی عددده درج اولنور .
- قویلاچق «رسم» کیلیشه سی کیلوب یتشهادیکی سبیلی «هواده اوچو» مقاله سی بو عددکه کرمای قالدی .
- «سرای» شهرینگ خرابه سینه وارر ایچون دیه بول صور اوچی کیسه گه: ژولغا اوستنده اولان «ساریتسین» شهرینه توشوب ایدل (ژولغا) دن آیرلمش «آق توبه» اسملی تارمق ایله پاراخودده وارلور . بونده «آق توبه» اسمنده بر پاراخود یوری در . «پریشب» (Пришибь) اسمنده روس قریه سینه چیغوب ایکی چاقروم
- یرده اولغان «بختیار فقه» اسملی مسلمان قریه سینه وارلور . «سرای» خرابه سی ایسه «بختیار فقه» قریه سینگ مغرب طرفنده حتی طوناش دیورلگ . درجه ده یاقیندر .
- ذاکر افندی معاذوف گه: جوابگز آلدی، اوز وقتنده باصلنور .
- عبدالدیان افندیگه: صورمش شیلرگز ییارلدی .
- سیرین افندی گه: مقالهگز باصلنور .
- هبه مسئله سی حقنده فتوی صور اوچی افندی گه: هدایه نی فاراسه گز، مقصودگز بولور .
- «قائل الحق» امضاسی قویارغه قوشلغان مقاله — بر اصل وقاعده گه مبنی اولمادیغی سبیلی باصلمیدر .
- * ع. ف. افندیگه: مکتوبگز برگه یتشما دی .

بریتو الرنی تاشلا گز!

کیتارو ایچون «نوش» دیگان انک یغشی دوانی، بودوا بریتو اوریننه یاری اوزی هیچ ضرر سزم پاک صا ئار ایچون پتر بورغه پایتخت طبیه دیوانینگ № 5078 رخصتی واستعمال ایتو چیلرنگ کوب رحمتلری بار . خانوتلر هم ایرلر ایچون یانگ کیراک نرسه، برسا ونی ننگ بهاسی پوچته راضخودی ایله ۲۵۰ (میکن مارکه برلن) نالور ایله ۳۵ قمت راک، سبرگه زاداتگه سز یرلما ی تعیماتی کاروبکه سنده مفصل معلومات بوشلای بیرله .

تون روسیه ایچون یش اصقلا دی Товарищество «НУШИ» С.-Петербургъ, Невскій проспектъ 108—18 телеф. 313—13.

ایفید

قوزمیچ نباتی

قوری سزلاو، آش باتماو، قان آزلقدن فائک بیره تورغان بر شقالی نبات بولغانی ایچون بزنگ روسیه ده هم چیت ملکیت لرده ده استعمالک در . بور

اورمانندن نامری، چاچک هم اورلقلری ایله برگه جیولمش ایانگ یغشی صورطی قاروبقه ده بولنوب قداغی بش صومدر . ایکنچی صورطی اوچ صوم . اوچونچی صورطی بر صومدر . ۱۸۹۶ نیچی یلدن بیرلی ایفیدرانی یوروب تورامز . ایانگ کوب بیرگانمز برنچی صورطدر .

آدریسمن: г. Бузулукъ, Самар. губ., В. Вагапову.

شقيق كاجانجاني

صاحبي: احمد اسحاقى

اور شقيق شهزاده

نه تاسى ۱۹۰۶

مفصل «اسامى المكتب» بوش بيارلور.
 بر مقدار زادانكه بيارلسه زاكازنك فالغانى
 نالور ايله بيارلور. زادانكه بياروچيلر:
 پيريوود ايله آچه بياررگه تيوشليدر.
 مارقه قبول اولنماس. زادانكه سز نالور ايله
 بيارلماس. پوچنه مصارفى آلوچيدن.
 آدرس: : Орскъ, Оренб. губ.,
 Ахмеду ИСХАКОВУ.

۶۵	غزوات جليله بيغمبرى
۲۰	صحائف مظريات عثمانيه
	وفيات الاعيان و انباء انباء الزمان
	لابن خلكان ايكي جزه اجزاء ۴ صوم
	يتيمة الدهر في شعراء اهل العصر
۵۰	للتعالى دورت جلد
۵۰	اليواقيت الثمينه
۳۰	خاص الخاص للتعالى
۸۰	كمال النصيحة والادب
۵۰	المحاسن والمساوى
۵۰	الطرق الحكيمه فى السياسة الشرعية
	لباب الآداب
	ما بعد الطبيعة
۶۰	فلسفه ابن رشد
۳۰	مجاورات المصلح والمقلد
۷۰	نظام العالم والامم او الحكمة الاسلاميه
	العليا طنطاوى ايكي جزه
۳	جمال العالم
۴۰	الفوز الاصغر لابن مسكويه
۳۵	الرد على الدهريين (افغانى)
۳۰	تفريع المهج بتلويح الفرج
۵۰	الدين فى نظر العقل الصحيح
۳۰	فلسفه الاسلام و مدينة القرآن

۴ صوم	الاحاطه فى اخبار غرناطه ايكي جزه
۴ صوم	اشهر مشاهير الاسلام فى الحرب والسياسة
۵۰	دورت جزه
۴ صوم	مشاهير الشرق مصور ايكي جزه
۴ صوم	مشاهير اسلام دورت جزه
۴ صوم	تاريخ الاستاذ الشيخ محمد عبده
۴ صوم	(مشهور مفتى الديار المصريه مرحوم محمد عبده حضرت بريدك ترجمه حالندن احث ايكي جزه) بلاغات النساء فى الجاهليه و صدر الاسلام
۵۰	تاريخ الحضاره
۸۰	تاريخ دولة آل سلجوق
۷۰	تاريخ جودت
۱۸ صوم	(مشهور جودت پاشانك اون ايكي بيوك جلدن عبارت تاريخى. تركيه. اعلا جلدى)
۴۰	تساليه معرکه سنده
۴۰	مد اوله افكار
۴۰	عثمانلى اردوسيله
۵۰	مصور تعريف امم گوزل رسملر ايله ۲ صوم
۵۰	مصور تعريف حيوانات گوزل رسملر ايله ۲ صوم
	وقعه سلطان عبد العزيز احمد صائب ۱ صوم
	تاريخ سلطان مراد خامس ۱ صوم
	عبد الحميدك اوائل سلطنتى ۱ صوم
۲۰	صوك عثمانلى روس محاربهسى ۱ صوم

